

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Helena Nechvátalová

**Trestný čin zanedbání povinné výživy
dle § 196 TZ**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce: 29. 6. 2018

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 132 464 znaků včetně mezer.

Helena Nechvátalová

V Praze dne 29. 6. 2018

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda vyjádřila poděkování vedoucímu mé diplomové práce prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. za jeho cenné rady, vstřícnost a čas, který mi věnoval při řešení dané problematiky. Rovněž patří můj dík rodině za podporu při studiu a vytvoření potřebného zázemí. Děkuji také příteli za jeho trpělivost při mé práci na tomto tématu.

Obsah

Seznam použitých zkratk	1
Úvod	2
1. Základní charakteristika TČ de lege lata	5
1.1. Zákonné znění	5
1.2. Zařazení v zákoně	6
1.3. Vztah k souvisejícím předpisům a ustanovením	7
1.3.1. Související ustanovení trestního práva	7
1.3.2. Související právní předpisy	10
2. Obligatorní znaky skutkové podstaty TČ	11
2.1. Objekt trestného činu	12
2.1.1. Výživné na ne/zletilé dítě	14
2.1.2. Vyživovací povinnost dětí k rodičům	17
2.1.3. Vyživovací povinnost mezi příbuznými	17
2.1.4. Výživné mezi manžely/partnery	18
2.1.5. Výživné rozvedeného manžela / po zrušení partnerského soužití	19
2.1.6. Výživné neprovdané matce	19
2.1.7. Předmět útoku	20
2.2. Objektivní stránka trestného činu	21
2.2.1. Jednání	21
2.2.2. Následek	24
2.2.3. Příčinná souvislost	25
2.3. Pachatel trestného činu	26
2.4. Subjektivní stránka trestného činu	28
3. Zvláštní ustanovení o účinné lítosti dle § 197 TZ	30
3.1. Úvodem o účinné lítosti	30
3.2. Podmínky účinné lítosti	31
3.3. Praxe při aplikaci ustanovení § 197 TZ	34
4. Tresty	35
4.1. Základní zásady trestání	35
4.2. Obecně prospěšné práce	38
4.3. Domácí vězení	39
4.4. Trest odnětí svobody	40
5. Zvláštní ustanovení o trestání	43

5.1. Základní charakteristika	43
5.2. Ukládání a výkon omezení	44
5.3. Výhody a nevýhody	46
6. Historie	49
7. Úvahy de lege ferenda	55
7.1. Zálohované výživné	55
7.2. Dekriminalizace	57
7.3. Další možné změny	58
Závěr	60
Seznam použitých zdrojů	63
Seznam komentářové literatury	63
Seznam monografií a učebnic	63
Seznam použitých internetových zdrojů	64
Seznam použitých právních předpisů	64
Seznam odborných článků	66
Seznam použité judikatury	66
Seznam ostatních zdrojů	67
Název práce v českém jazyce	68
Abstrakt	68
Klíčová slova	69
Název práce v anglickém jazyce	70
Abstract	70
Key words	71

Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
ČSSR	Československá socialistická republika
FO	fyzická osoba
NS	Nejvyšší soud České republiky
OČTŘ	orgán činný v trestním řízení
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
PM	právní moc
PO	právnícká osoba
SPTČ	skutková podstata trestného činu
TČ	trestný čin
TOS	trest odnětí svobody
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZSVM	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů
ZTOPO	Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Institut výživného je v dnešní době hodně ožehavým tématem, jelikož se prozatím nepodařilo najít dostatečně silný nástroj zajišťujícího jeho plnění. I přesto, že se zákonodárce snaží tento právní nárok chránit těmi nejsilnějšími prostředky trestního práva, se stále nedaří eliminovat výskyt tohoto negativního jevu. V loňském roce, tedy v roce 2017, se stále jednalo o jeden z nejčastěji páchaných trestných činů na území České republiky. Objevoval se dokonce v desítce nejčastějších trestných činů, a to konkrétně na sedmé pozici, kdy takto vysoké umístění není ojedinělé ani ve vztahu k předešlým rokům.

Krom aktuálnosti a četnosti výskytu tohoto trestného činu mě k tématu dovedla také absence publikací, která vzhledem k prozatímní nedořešenosti, je tristní. Dalším důvodem, který mě vedl ke zpracování této problematiky a její podrobné analýze, pro právo irelevantní, byl můj veliký zájem o danou oblast, který pramení z její provázanosti každodenním životem. Jak jsem zmínila, jedná se o trestný čin frekventovaný, kdy se snad každý dostal do styku s neplacením výživného, ať už byl sám povinný, či snad jen z doslechu. O to více mě udivila neznalost mého okolí, co se týká základních rysů tohoto soukromoprávního vztahu.

Reakcí na tato zjištění jsem si jako cíl práce vymezila uceleně obsáhnout zákonné znaky trestného činu zanedbání povinné výživy a zaměřit se na jejich jednotlivé problematické aspekty, které nelze mnohdy řešit na základě zákonného znění, ale až s pomocí jednotlivých soudních judikátů, které jsou v této právní oblasti značným stabilizačním prvkem při rozhodování některých sporných niancí a napomáhají utvářet stav právní jistoty.

S tím souvisí i další dílčí cíl této diplomové práce, a to projít spolu s trestným činem zanedbání povinné výživy linku času. Porovnat jednotlivé právní úpravy v posledních dvou stoletích, poukázat na jednotlivé znaky, které se postupem času měnily, či vyvíjely, nebo které se ukázaly býti natolik efektivní, že byly ponechány dodnes. Na základě toho bych dále ráda nastínila dopad prozatím poslední závažné novely, která trestný čin dle § 196 trestního zákoníku zasáhla v takovém měřítku, že se odborná veřejnost doposud jednoznačně nepřiklonila ani k její podpoře, ani naopak k prosazování jejího odstranění z právního řádu a nastolení poměrů, které panovaly před ní.

V neposlední řadě bych se ráda pozastavila nad možnými právními změnami, které připadají v úvahu a které se v poslední době stále více hlásí o slovo. Právě tyto změny nabízejí vidinu možných řešení některých klíčových prvků, ať už mluvíme o problematice zdroje tohoto společnost ohrožujícího chování, nebo o jeho důsledcích.

Mým vytyčeným cílům odpovídá i řazení kapitol, jichž je celkově sedm. V první kapitole nejprve uvedu právní předpisy, které se dané problematice dotýkají, ať již ty trestněprávní, nebo naopak soukromoprávní. Zaměřím se na zákonnou definici trestného činu zanedbání povinné výživy, jeho zařazení v zákoně a provázanost na další ustanovení trestního zákoníku.

V kapitole druhé se zaměřím na jednotlivé obligatorní znaky skutkové podstaty, tedy objekt, kterému bude věnována rozsáhlá kapitola popisující všechny zákonné formy výživného, dále objektivní stránku, pachatele a subjektivní stránku. Nastíním jednotlivé interpretační potíže, které se v praxi objevují a pokusím se nalézt jejich právně komfortní řešení pomocí komentářové literatury a judikátů.

Následovat bude rozbor institutu účinné lítosti dle § 197 trestního zákoníku, který je ve speciální postavení vůči účinné lítosti dle § 33 trestního zákoníku. Rozeberu jeho jednotlivé podmínky, které je potřeba splnit, aby zanikl trestněprávní vztah mezi pachatelem a orgány činnými v trestním řízení. I zde vytyčím oblasti, které mohou při výkladu činit problém.

Kapitola čtvrtá doplní klasickou strukturu právní normy o sankci, tedy o varianty trestů, které lze při porušení vyživovací povinnosti uložit, ke kterým zásadám je třeba přihlížet a které tresty se jeví u trestného činu zanedbání povinné výživy jako ty vhodné. Těm se budu následněji věnovat blížeji, poukážu na jejich klady a zápory, které s sebou přináší a nastíním jejich vzájemné postavení a provázanost v trestním zákoníku.

Další kapitola se bude opět věnovat možným důsledkům trestního řízení, a to konkrétně poměrně novému přiměřenému omezení ve formě odebrání řídičského oprávnění, kdy je toto omezení častým předmětem sporů o to, zda se jedná o opatření účinné, či naopak kontraproduktivní. Nejprve se zaměřením na jeho zákonný nástin, v druhé části kapitoly uvedu názory, které jsou pro jeho zachování a naopak. Tyto názory podpořím některými statistickými čísly, která mohou o dané problematice napovědět více.

Předposlední kapitola bude věnována historickému vývoji tohoto trestného činu, tedy především vzájemná komparaci jednotlivých právních úprav, které pomohou napovědět, které znaky by mohly připadat v úvahu i v budoucí právní úpravě, nebo které naopak byly dané situaci pouze k tíži.

V závěrečné části této práce se budu zabývat úvahami de lege ferenda, a to konkrétně zálohovaným výživným a variantou dekriminace, kdy jsou oba dva tyto návrhy čím dál více skloňovanými možnými úpravami oblasti výživného do budoucna, které by mohly napomoci při snižování závratných čísel neplatičů vyživovacích dávek.

Text diplomové práce vychází z právní úpravy platné a účinné ke dni 10. června 2018.

1. Základní charakteristika TČ de lege lata

Před přiblížením jednotlivých znaků trestného činu zanedbání povinné výživy a proniknutím k jeho právním i kriminologickým aspektům je potřeba nastínit jeho samotný základ, tedy jeho zákonné znění a znění souvisejících ustanovení, v jakém právním předpise můžeme tyto legální definice naléznout, zaměřit se na systematické zařazení v rámci tohoto právního předpisu a uvést souvislosti vzhledem k jiným týkajícím se ustanovením. Tím vším provedou následující podkapitoly.

1.1. Zákonné znění

Zanedbání povinné výživy je přečin, který je upraven § 196 trestního zákoníku. Tento paragraf nám říká:

§ 196

Zanedbání povinné výživy

(1) Kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, vydá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 oprávněnou osobu nebezpečí nouze.

Tento paragraf však není jediný, který můžeme v zákoně č. 40/2009 Sb. k dané problematice nalézt. Nepochybně nesmíme opomenout dva paragrafy, které bezprostředně následují. Jedním z nich je § 196a, jenž nám do trestního zákoníku proniknul teprve v nedávné době. Týká se trestání a jeho přesné znění je následující:

§ 196a

Zvláštní ustanovení o trestání

Pachateli trestného činu zanedbání povinné výživy (§ 196) může soud uložit jako přiměřené omezení a přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 i přiměřené omezení,

aby se zdržel řízení motorových vozidel. Toto přiměřené omezení soud uloží zejména tehdy, je-li důvodná obava, že povinnost uhradit dlužné výživné bude mařena nebo ztěžována.

A posledním nezmíněným nám zůstává § 197 trestního zákoníku, který nabízí možnost zániku trestní odpovědnosti při kumulativním splnění tří zákonem daných podmínek (zvláštní ustanovení o účinné lítosti)¹, a to v následujícím znění:

§ 197

Zvláštní ustanovení o účinné lítosti

Trestní odpovědnost za trestný čin zanedbání povinné výživy (§ 196) zaniká, jestliže trestný čin neměl trvale nepříznivých následků a pachatel svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vyhlášovat rozsudek.

Obě tato zvláštní ustanovení mají význam jen pro trestný čin zanedbání povinné výživy, tudíž je nelze aplikovat na jiné trestné činy.

1.2. Zařazení v zákoně

Jak již bylo výše zmíněno, zákonnou definici TČ zanedbání povinné výživy nalezneme v obecném pramenu trestního práva hmotného, tj. v trestním zákoníku, a to v jeho části druhé – zvláštní, tedy v části věnované jednotlivým trestným činům. Zvláštní část je členěna do 13 hlav dle hierarchie chráněných zájmů (objektů TČ), a § 196 spolu se souvisejícími nalezneme v hlavě IV. – Trestné činy proti rodině a dětem. Předchází pouze ochrana lidského života a zdraví, tělesné integrity, osobních svobod, nedotknutelnosti a důstojnosti.² Z toho plyne, že rodina je velmi významným chráněným zájmem. Jedná se o základní stavební kámen celé lidské společnosti, tudíž jí legislativci zařadili na vysokou příčku hodnot.

---

¹ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 642

² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3, s. 612

Důležitost podtrhuje fakt, že rodina je chráněna nejen trestním zákoníkem v hlavě IV., ale v mnoha dalších ustanoveních trestního zákoníku³ a mimo jeho rovinu také kupříkladu Listinou základních práv a svobod v článku 10 odst. 2, který nám říká, že „každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života,“⁴ či v článku 32 odst. 1, který uvádí: „Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena“⁵. Krom vnitrostátních právních předpisů je ale také řada mezinárodních úmluv, které ochranu rodiny zaručují, uvedme např. článek 23 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.⁶

Přesto v trestním, ani v občanském zákoníku legální definici rodiny nenalezneme. S vymezením jejích členů se můžeme setkat jen ve zvláštních zákonech, která tak činí čistě pro svou potřebu.⁷ Naopak s vymezením pojmu „dítě“ již budeme úspěšnější - § 126 zák. 40/2009 Sb., trestního zákoníku považuje za dítě „osobu mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak,“ což je však pro potřeby ustanovení § 196 TZ bezpředmětné.

1.3. Vztah k souvisejícím předpisům a ustanovením

1.3.1. Související ustanovení trestního práva

V rámci trestního práva můžeme jednotlivé trestné činy třídit dle různých kritérií do několika skupin:

➤ Dle škodlivosti

Hned v § 14 odst. 1 TZ můžeme narazit na bipartici trestných činů, a to dle jejich škodlivosti. Hovoříme o přechinech, kam spadají všechny nedbalostní TČ a ty úmyslné, u kterých je stanovena horní hranice trestní sazby do pěti let (ačkoli se toto vymezení týká zřejmě i TČ, jejichž horní hranice se rovná pěti letům). Dle uvedeného klíče

---

³ § 184 odst. 1, § 335 odst. 2 písm. c, § 345 odst. 3 písm. c, § 346 odst. 3 písm. b, § 347 odst. 3 písm. b zák. 40/2009 Sb., trestního zákoníku – narušování rodinných vztahů

⁴ čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod vyhlášená pod č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

⁵ čl. 32 odst. 1 Listiny základních práv a svobod vyhlášená pod č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3, s. 612

⁷ § 187 zák. 262/2006 Sb., zákoníku práce

sem tedy vždy spadá i TČ zanedbání povinné výživy. Druhou skupinou jsou pak zločiny, kde se logicky jedná o zbytek (v rámci zločinů mluvíme ještě o podkategorii zvláště závažné zločiny – TČ, u kterého zákon stanoví horní hranici trestní sazby nejméně deset let).⁸

➤ Dle *zavinění*

Následující paragrafy (§ 15, 16 TZ) hovoří o formách zavinění; ty jsou dvě a to úmyslná (dolůzní) a nedbalostní (kulpózní). TČ zanedbání povinné výživy lze spáchat v obou dvou variantách.⁹

➤ Dle *formy jednání*

I zde máme dvě podskupiny, na které nám poukazuje § 2 odst. 4 TZ. Ten uvádí, že je trestný čin možno spáchat jak konáním (komisivní TČ), tak opomenutím (omisivní TČ). U komisivních trestných činů se vyžaduje určitý druh aktivity, zatímco o omisivních hovoříme v případě povinnosti, kterou jsme nesplnili. A i zde lze TČ zanedbání povinné výživy spáchat jak konáním, tak opomenutím.¹⁰ Zatímco variantu dle § 196 odst. 1 TZ lze spáchat pouze opomenutím, u skutkové podstaty dle odst. 2 se již vyžaduje jistá míra aktivity, kterou musí pachatel vynaložit na to, aby se své povinnosti vyhnul, nebo ji alespoň podstatně odložil.¹¹

➤ Dle *následku*

Trestné činy dále rozlišujeme, zda je jejich znakem účinek v podobě poruchy, pak se jedná o tzv. poruchové TČ, nebo v podobě nebezpečí, ohrožovací TČ. V tomto případě řadíme trestný čin zanedbání povinné výživy do skupiny druhé, tedy do skupiny ohrožovacích

---

⁸ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GŘIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 104

⁹ Tamtéž, s. 106

¹⁰ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GŘIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 105

¹¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1922-1923

trestných činů, jelikož TČ je dokonán již samotným vystavením nebezpečí oprávněného.¹²

Krom obecného třídění nesmíme opomenout na trestné činy hromadné, trvající a pokračování v trestném činu, pro které je příznačná delší doba trvání.¹³ Zde již budeme na pochybách, kam TČ zanedbání povinné výživy zařadit, jelikož existuje řada různých se názorů.

Nepopiratelný je fakt, že zákonným znakem skutkové podstaty podle § 196 TZ je dlouhodobé neplnění/vyhýbání se vyživovací povinnosti. V předchozích právních úpravách tato trestně odpovědnostní hranice taxativně stanovena nebyla, soudy však vytvořily praxi šesti měsíců, od které se ad hoc odchylovaly vzhledem k okolnostem jednotlivých případů. Zákonodárci však dospěli k názoru, že by vzhledem k formálnímu přístupu k TČ dle § 13 TZ časové rozhraní určeno být mělo, a proto aktuálně platný trestní zákoník stanovil tuto dlouhodobou mez na dobu přesahující čtyři měsíce v návaznosti na zjištění, že taková doba neposkytnutí výživného se již radikálně může projevit na situaci oprávněného.¹⁴ Téhož názoru však nebyla v roce 2016 skupina poslanců, která předložila návrh na zkrácení této doby na dva měsíce. Tento návrh však neprošel.¹⁵

Delší doba je tedy nevyvratitelným předpokladem pro trestní odpovědnost za trestný čin dle § 196 TZ. Častým podkladem pro názorový rozpor však bývá zařazení pod jednu z podmnožin TČ trvající delší časové údobí. Většina odborné právní literatury se spolu s Nejvyšším soudem (prostřednictvím své judikatury) přiklání k variantě trvajícího trestného činu. To můžeme demonstrovat např. judikátem č. 27/1969 Sb. rozh. tr.¹⁶ nebo usnesením NS vedené pod sp. zn. 4 Tdo 1309/2015.¹⁷ Zastávají tedy názor, že se jedná o vyvolaný protiprávní stav, který pachatel udržuje.¹⁸ V menšině je naopak názor

---

¹² ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GŘIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 105

¹³ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4, s. 69-70

¹⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1918

¹⁵ KOZÁK, Vítězslav. Kriticky k navrhovanému poslanceckému zásahu do stávajícího znění skutkové podstaty zanedbání povinné výživy. *Právní rozhledy*, 2016, č. 18, s. 640

¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu z 22. května 1966, 6 Tz 18/68

¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2015, sp. zn. 4 Tdo 1309/2015

¹⁸ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4, s. 70

zastávající variantu, že se jedná o pokračování v trestném činu s prvky trestného činu hromadného.

TČ zanedbání povinné výživy se dá také v neposlední řadě označit za distanční delikt, kdy místo spáchání TČ není totožné s místem, kde došlo k následku tohoto jednání. Tedy za místo jednání považujeme ten prostor, kde měl pachatel plnit svou zákonnou vyživovací povinnost, za místo následku pak prostor, ve kterém má oprávněný pobyt.¹⁹ Toto nám poprvé určuje rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 3. května 1971, které bylo v tomto ohledu zlomové, jelikož před jeho vydáním se za místo spáchání považovalo pouze místo pobytu pachatele.²⁰

1.3.2. Související právní předpisy

Ačkoli se nacházíme v oblasti trestního práva, je podstatné zmínit i provázanost s právem občanským. Právě to je nám základem pro nárok na výživné. Především část druhá občanského zákoníku týkající se rodinného práva, kde je upravena vyživovací povinnost.²¹ Občanský zákoník nahradil 1. lednem 2014 zákon o rodině, který byl po dobu šedesáti let hlavním pramenem rodinného práva.

Nesmíme ovšem zapomínat ani na úpravu obsaženou v zákoně č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. Vyživovací povinnost mezi registrovanými partnery je upravena právě tímto předpisem, ačkoli se stále častěji vyskytují názory, že by měla být i tato problematika včleněna do občanského zákoníku, jak se stalo s právem rodinným, které bylo dříve obsaženo ve výše zmíněném zákoně č. 94/1963 Sb., zákoně o rodině.²² Domnívám se, že by vztažení problematiky registrovaného partnerství pod občanský zákoník mohlo skutečně situaci prospět, ať už z důvodů přehledné úpravy v jednom právním předpise nebo snad z hlediska postavení registrovaného partnerství na roveň manželství. Prozatím je však tento návrh pouze v teoretické rovině.

---

¹⁹ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 641

²⁰ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSSR z 3. 5. 1971 sp. zn. Ntdf 53/71

²¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3, s. 615

²² KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-023-9, s. 17

2. Obligatorní znaky skutkové podstaty TČ

Doposud jsme uvedli jen základní nástin trestného činu zanedbání povinné výživy, pokud však chceme proniknout hlouběji, musíme se detailně zaměřit na vymezení samotného pojmu trestný čin a jeho obligatorních kritérií. Prvním z nich je protiprávnost, tedy rozpor s platnou právní normou českého právního řádu.²³ Nás však bude v této kapitole zajímat kritérium druhé, jímž jsou znaky uvedené v zákoně, tedy formální znaky trestného činu, které obsahují dvě podmnožiny – znaky obecné a znaky typové.²⁴

Pod znaky obecnými se skrývá stanovený věk (§25 TZ) a přičetnost (§26 TZ), které spolu s prvkem protiprávnosti jsou u všech jednotlivých trestných činů neměnné. V případě mladistvých se k obecným znakům řadí taktéž rozumová a mravní vyspělost. Naopak typové znaky jsou ty, co jednotlivé TČ určují a navzájem je odlišují, a právě proto je důležité je u TČ zanedbání povinné výživy rozebrat. Tyto typové znaky bývají souhrnně nazývány jako skutková podstata trestného činu a obligatorními skupinami znaků zde jsou ty popisující objekt, objektivní stránku, subjekt a subjektivní stránku.²⁵

---

²³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3, s. 126

²⁴ Tamtéž, s. 134

²⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3, s. 161

2.1. Objekt trestného činu

Objekt trestného činu je hlavním kritériem pro uspořádání zvláštní části TZ. Právě na jeho základě lze určit povahu skutku spolu s jeho mírou nebezpečnosti a odlišit jej tím od sice protiprávního, leč ne trestně odpovědného jednání, tj. přestupků. Zřídka kdy bývá přímo vyjádřen v zákoně a často jej tak musíme dovodit výkladem.²⁶

Objekt TČ ztělesňuje společenské vztahy, zájmy a hodnoty, jejichž ohrožení považuje zákonodárce za natolik velký zásah do mezilidských vazeb, že jim udělal ochranu trestním zákonem.²⁷ V našem případě je předmětem ochrany nárok (= právo) na výživu, který původně zakládal zákon o rodině, avšak od roku 2014 je již odvozován z OZ, popř. ze zákona o registrovaném partnerství. I zde odpovídá právu jednoho povinnost druhého, tedy povinnost vyživovací. Trestný čin zanedbání povinné výživy je tedy reakcí na porušení této povinnosti, kterou zakládá sám zákon. Ustanovení § 196 TZ tudíž nepřiznává ochranu výživnému, jenž má být poskytováno na základě jiného právního titulu, jímž může být smlouva, náhrada škody nebo dědictví.²⁸ K tomuto závěru dospěl i Nejvyšší soud v roce 1959 v rozhodnutí R 13/1960 (tr.)²⁹, kdy podpořil právní názor, že trestně postihnutelné je jen neplnění u zákonných nároků, jelikož lze pachatele potrestat jen za trestný čin, u kterého naplnil jeho znaky. Tím je právě u TČ zanedbání povinné výživy neplnění zákonné povinnosti, tudíž by se musela aplikovat analogie, která není v trestném právu hmotném v neprospěch pachatele nepřipustná, především právě z hlediska rozšiřování trestní odpovědnosti, kdy by se o přidávání dalších variant trestného činu za takové rozšiřování rozhodně dát bralo.

Naopak není zpravidla nutná existence předchozího soudního rozhodnutí, kterým by se vyživovací povinnost a její rozsah zakládaly. Výjimky jsou pouze dvě, a to v případě nemanželského otcovství, kdy otcovství nebylo potvrzeno souhlasným prohlášením matky a otce. V takovém případě se nemůže jednat o TČ zanedbání povinné výživy, pokud otec neposkytuje plnění na potřeby dítěte, dokud nenabyde právní moci rozhodnutí o určení otcovství. Druhou výjimkou je pak výživné mezi rozvedenými manžely, kdy je

---

²⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3, s. 166

²⁷ Tamtéž, s.166

²⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1917

²⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 5. júna 1959, sp. zn. 7 Tz 44/59

nutné uzavření dohody mezi rozvedenými manžely nebo vydání rozhodnutí soudu předpokladem pro trestněprávní odpovědnost za neplnění vyživovací povinnosti.³⁰

Pokud bychom však v právním řádu České republiky hledali definici výživného, či snad vyživovací povinnosti, nebyli bychom úspěšní. Musíme vycházet ze souvisejících zákonných ustanovení a na jejich základě stanovit dva charakteristické rysy tohoto termínu. Krom existence rodinného vztahu mezi oběma stranami, je pak tím druhým majetková hodnota poskytovaná povinným za účelem uspokojení potřeb oprávněného.³¹ Ačkoli pojem „výživné“ svádí k dojmu, že se jedná pouze o prostředky určené na výživu oprávněného, opak je pravdou. Pod alimentační povinností, což je označení blízké široké veřejnosti, se myslí vše, co může mít vliv na rozvoj oprávněného – od duchovní stránky přes sport až po samotné hmotné uspokojování.³² Právě tato pojmová a obsahová nekoherentnost byla zdrojem mnohých debat, zda by právnímu výkladu neulehčilo, pokud by se pro institut výživného zvolilo jiné označení. Takové snahy se již projevíly v zákoně č. 265/1949 Sb.³³, kde byl zvolen právě termín „úhrada osobních potřeb“. Ten však nezdomácněl, a i proto se následující právní úprava rodinného práva navrátila zpět k označení „výživné“.

Tato termínová nesoudržnost však není jediným výkladovým oříškem. Musíme také upozornit na dvě významové roviny pojmu výživné. V té širší je „výživné“ zastřešující množinou celého institutu, pod který spadá jak vyživovací povinnost, tak právo na plnění. Právě samotné plnění (obsah nároku) bývá taktéž označováno za „výživné“, tady hovoříme tudíž o užším slova smyslu tohoto pojmu. Tato dvojsmyslnost však v praxi nezpůsobuje problémy, jelikož lze vždy dle kontextu přesně určit, které pojetí má adresant na mysli.³⁴

---

³⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1917

³¹ NOVÁ, Hana a Olga TĚŽKÁ. *Vyživovací povinnost: praktická příručka s judikaturou a vzory*. Praha: Linde, 1995. ISBN 80-85647-84-2, s. 6

³² KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-023-9, s. 29

³³ Zákon č. 265/1949 Sb., zákon o právu rodinném

³⁴ NOVÁ, Hana a Olga TĚŽKÁ. *Vyživovací povinnost: praktická příručka s judikaturou a vzory*. Praha: Linde, 1995. ISBN 80-85647-84-2, s. 6

2.1.1. Výživné na ne/zletilé dítě

Ačkoli tento druh výživného není v OZ uveden na prvním místě, v této práci si prvenství zaslouží, a to ze dvou hlavních důvod. Jedním z nich je ten, že právě rodič nezletilého dítěte je až na výjimky jediným stíhaným pachatelem pro přečin zanedbání povinné výživy. Tím druhým je pak společenská důležitost zajištění výživy dětí, kvůli které stát považuje výživné na děti, obzvláště na ty nezletilé, za nejvýznamnější druh poskytovaného výživného a snaží se tedy dosáhnout dobrovolného plnění povinného.³⁵

Oprávněným je v tomto případě dítě, tedy příbuzný prvního stupně v přímé linii, povinným jsou pak rodiče, konkrétně matka a otec (popř. osvojitelé), ne však nevlastní rodič, který má povinnost pouze co se týká výchovy.³⁶ Nezaleží na tom, zda se jedná o dítě manželské, či narozené mimo manželství – oba rodiče jsou obtěžkáni vyživovací povinností, a to bez ohledu na to, zda byli zbaveni rodičovských práv. Tato povinnost rodičů vůči dítěti začíná momentem jeho narození (osvojením). Tento milník jde jen těžko zpochybnit, naopak sporné mnohdy bývá, kdy tato povinnost končí. Zákonným ustanovením, konkrétně § 911 OZ, je tato povinnost ukončena momentem, kdy je dítě schopno se samo živit, což v mnohých případech nemusí být jednoznačné, především vzhledem ke studiu. Proto je rodičům ve sporných situacích doporučováno, aby podali návrh k soudu, který rozhodne o ukončení vyživovací povinnosti. Krom případů závislých na studiu je pozoruhodná i eventualita uzavření sňatku nezletilého, kdy povinnost rodiče úplně nezaniká, a v případě, že manžel není schopen výživné poskytnout, působí subsidiárně.³⁷

Zákon nám krom subjektů definuje také míru výživného. Dle citace § 915 občanského zákoníku „*má být životní úroveň dítěte zásadně shodná s životní úrovní rodičů.*“ Toto neurčité ohraničení má za výsledek kritiku především ze strany movitých rodičů. Ti se brání tím, že pokud poskytují výživné na základě výpočtu z nadstandardních příjmů, tato částka vysoko převyšuje potřeby dítěte, a zbytek tudíž zůstává měsíčně nevyčerpán. Tato otázka byla také několikrát řešena nálezy Ústavního soudu. Ten v roce 2015 zaujal postoj, že je zcela legitimní rodiči s nadstandardními příjmy ustanovit nadstandardní výživné,

---

³⁵ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-023-9, s. 38-39

³⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-644-9, s. 136

³⁷ tamtéž

což o rok později v jiném nálezu potvrdil. Každopádně klade důraz také na právo rodiče zasáhnout do otázek výchovy týkající se skromnosti.³⁸

Je tedy více než jasné, že při určení výše výživného hraje roli mnoho faktorů. Tím předním, ke kterému si přihlíží v první řadě krom odůvodněných potřeb dítěte, je rozsah osobní péče, kterou rodič dítěti věnuje. Je zásadní rozdíl, zda se rodič o dítě stará sám, nebo je zde poskytnuta pomoc od dalších osob. Právě hmotné výživné může být dorovnááno samotnou péčí, která v útlém věku může při celodenním poskytování nahradit výživné v plném rozsahu. Potřebný rámec péče se krom věku odvíjí také ale od zdravotního stavu, či od individuálních potřeb dítěte. Tyto parametry se mohou během života měnit, proto nám zákon dává prostor pro čelení těmto změnám v podobě § 923 odst. 1 OZ, který uvádí: „*Změní-li se poměry, může soud změnit dohodu a rozhodnutí o výživném pro nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti.*“ Změna se může odehrát jak na straně rodiče, tak na straně dítěte. Tato změna je však vždy na návrh jedné ze stran. Jedním z nejběžnějších důvodů je krom změny zaměstnání běh času, tedy „stárnutí“ dítěte.³⁹ I proto byla v roce 2010 vydána Ministerstvem spravedlnosti „*Doporučující tabulka pro stanovení výživného*“, která zakládá pět kategorií:⁴⁰

Kategorie	Věk dítěte	Procentuální rozmezí (z měsíčního čistého příjmu rodiče)
1.	0–5 let	11–15 %
2.	6-9 let	13-17 %
3.	10-14 let	15-19 %
4.	15-17 let	16-22 %
5.	18 a více let	19-25 %

Krom rozsahu osobní péče se dále přihlíží k majetkovým poměrům rodiče, pod což zahrnujeme nejen příjem, ale taktéž hodnotu movitých i nemovitých věcí a zohledňujeme způsob života povinného. Právě to, jak je důležité zohlednit při stanovení výživného vše výše uvedené, uvedl ve svém nálezu Ústavní soud ze dne 8. dubna 2004. Zde vychází

³⁸ nález ÚS ze dne 16. 12. 2015, sp. zn. IV. ÚS 650/15 a nález ÚS ze dne 16. 6. 2016, sp. zn. IV. ÚS 489/16

³⁹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-023-9, s. 39-40

⁴⁰ Doporučující tabulka pro stanovení výše výživného. *Profipravo.cz* [online]. Branišovice, 2018, 23. 5. 2010 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: http://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=13&id_article=253757&csum=ea038f57

z toho, že výživné určené jen na základě příjmu, je neobjektivní a neodráží skutečnou životní úroveň rodiče. Nehledě na fakt, že není-li rodič schopen výživné hradit z příjmů, prodej movitých a nemovitých věcí může posloužit jako zdroj prostředků, je tudíž nutné zajistit jejich zjištění.⁴¹ Avšak ani posouzení příjmů není tak snadným úkolem. Není ani tak rozhodující, kolik si povinný reálně vydělá, ale částka, kterou si je schopen vydělat s přihlédnutím ke zdravotnímu a fyzickému stavu, jeho vědomostem, či jeho pracovním zkušenostem, tzv. *zásada potenciality výdělku*. Ale to jen v situaci, kdy je vzhledem k okolnostem fakticky možné takového příjmu dosáhnout. Rozhodujícím je také změna zaměstnání za méně finančně ohodnocené, kdy se zkoumá, zda se tak stalo na základě vážného důvodu, jako je např. zdravotní stav. Pokud nikoli, zůstává původní výše příjmů podkladem pro výpočet výše povinné částky na dítě. Kritérium pro určení výše již ale nově od roku 2014 nutně nemusí být péče o společnou domácnost, jak tomu bylo v § 85 odst. 3 zákona o rodině.⁴²

Zásadní problém může nastat, pokud je osobě „obtěžkané“ vyživovací povinností uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, popř. nařízen výkon vazby. V případě vazby může jít jak o krátký pobyt, který povětšinou povinnost nijak nenaruší, tak o delší setrvání, které již může být posouzeno jako změna poměrů. Důležitým faktorem je to, zda obviněný ve vazbě vykonává práci, či nikoli. Druhá varianta vůbec není mimořádnou záležitostí, jelikož bývá pro věznicí leckdy těžké zabezpečit vhodný druh práce vzhledem ke všem okolnostem. Stejně tak tomu bývá při výkonu nepodmíněné trestu odnětí svobody, kdy v mnohých případech není v možnostech věznicí zprostředkovat práci, která by odpovídala schopnostem odsouzeného, či vůbec nějakou vzhledem k nedostatku pracovních míst. Právě proto bývá výkon tohoto trestu nejčastějším důvodem pro změnu poměrů, kdy je vyživovací povinnost pro určitý čas přerušena nebo určena jinému příbuznému dítěte. Specifickým případem jsou však odsouzení, kteří si odpykávají trest právě za TČ zanedbání povinné výživy, či jakýkoli jiný trestný čin, který směřuje proti zájmům dítěte. Zde by bylo proti logice celého systému výživné pozastavit, aby opět na celou situaci doplatilo oprávněné dítě. Výživné je tedy stanoveno na základě situace, která byla před nástupem povinného k výkonu trestu. Případně může být tedy zdrojem prostředků také odměna za výkon práce ve věznicí, jak bylo zmíněno výše. Z této odměny

---

⁴¹ náleží ÚS ze dne 8. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 244/03

⁴² SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-512-2, s. 135-137

v její čisté formě může být na výživné však použito maximálně 30 %, kdy v případě, že by byla tato hranice překročena, je nadlimitní částka vedena jako pohledávka odsouzeného.⁴³

2.1.2. Vyživovací povinnost dětí k rodičům

Vyživovací povinnost má však i opačný dosah, tedy od dětí k jejich rodičům. Momentálně není tak často aplikovatelná, ale je předpokládáno, že se její frekvence do budoucna navýší s předpokládaným zvýšením průměrného věku. Četnost této povinnosti snižuje také fakt, že se nejedná o povinnost, která je automaticky založena u každého vztahu dítě – rodič, ale může o ní být rozhodnuto až po splnění podmínek, které rodič prokáže na svůj návrh před soudem. Každý rodič musí návrh podat sám za sebe, jelikož se o jejich potřebách rozhoduje zvlášť. Podmínky, o kterých budeme hovořit, jsou dvě. První z nich je splnění předpokladu, že dítě je již způsobilé se samo živit. Druhá je pak fakt, že rodiče od svých potomků výživné potřebují, aby dosáhli dle § 915 odst. 2 OZ alespoň „*slušné výživy*“, kterou jsou jim děti povinny zajistit. Slušná výživa je opět ne zcela konkrétní pojem, který stojí však pod stejnou životní úrovní a zároveň nad přiměřenou výživou. Pokud je dětí víc, ať již zletilých, či nezletilých, všechny jsou zavázány dle svých životních úrovní. Avšak bylo by nelegitimní požadovat od dítěte výživné, pokud předcházely problémy při poskytování výživy dítěti. Je také nutno zmínit, že tato povinnost nastupuje až ve chvíli, kdy ji není schopen plnit manžel.⁴⁴

Často také dochází k záměně za institut označovaný jako koadjutorium, který však necílí k uspokojení osobních potřeb, ale je poskytován potomkem při soužití dítěte ve společné domácnosti s rodiči jako kompenzace nákladů, které svým pobytem vytváří.⁴⁵

2.1.3. Vyživovací povinnost mezi příbuznými

Mohou však nastat i případy, kdy může být založena povinnost mezi jinými příbuznými než ve vztahu rodič a dítě, jenž má svou vlastní úpravu. Toto výživné může být poskytováno ale pouze v přímé linii příbuzenství, tedy mezi potomky a předky, kdy opět

---

⁴³ MANDLÍKOVÁ, E. Ke specifikům vyživovací povinnosti osob odsouzených k trestu odnětí svobody a pracovní odměně odsouzených. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 10, s. 299 - 302.

⁴⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-644-9, s. 144-145

⁴⁵ tamtéž

platí několik pravidel. Například povinnost má vždy přednostně ten, který co se týká stupně, je k oprávněnému nejbližší. Na ty více vzdálené může být přenesena jen v případě, kdy ji nejsou její původní povinní schopni poskytnout. I zde jako u výživného od dětí k rodičům platí, že pokud je na stejném stupni více příbuzných, jsou povinností zavázáni z části dle poměrů jejich hmotného zajištění, nejedná se tedy nutně o stejně velké díly. Shoda též panuje u podmínky, na jejímž základě lze tento typ výživného přiznat. Ta se taktéž týká jisté míry neschopnosti si hradit své osobní potřeby. Dříve platný zákon o rodině stanovil, že oprávněný je v situaci, kdy výživné dle § 90 „*nutně potřebují*“. Od tohoto termínu však OZ upustil a není tedy již blíže specifikováno, do jaké míry má příbuzný povinnost poskytovat výživné.⁴⁶ Kde však není zákon, pomůže judikatura a není tomu jinak ani v tomto případě, kdy se otázkou výživného, které měli poskytovat svému vnoučeti prarodiče (jedná se právě o nejčastější vztah v rámci této skupiny), zabýval Krajský soud v Hradci Králové skrze svou pobočku v Pardubicích. Ten zaujal stanovisko, že ačkoli není v Občanském zákoníku míra výživného stanovena, dá se předpokládat, že: „*I prarodiče mají povinnost přispívat na výživu svých vnuků podle svých schopností, možností a majetkových poměrů za situace, kdy rodič nemůže svoji vyživovací povinnost objektivně plnit*“.⁴⁷

2.1.4. Výživné mezi manžely/partnery

Dalším druhem výživného je to uplatňované mezi manžely, popř. mezi registrovanými partnery. Tato povinnost je vzájemná a jejím cílem je zabezpečit, aby oba manželé byli dle § 697 OZ na „*stejně hmotné a kulturní úrovni*“. Totéž uvádí Zákon o registrované partnerství v § 10 pro registrované partnery. Pokud tomu tak není, může jeden z páru podat návrh k soudu na určení výživného. Z logiky věci vyplývá, že v drtivé většině případů bude žalobcem manžel/partner, který se cítí být finančně poškozen a úhrada nákladů soudního řízení by pro něj mohla být překážkou. Právě proto je od nich osvobozen, naopak však vždy nese důkazní břemeno, tudíž je to právě on, kdo musí prokázat tvrzené skutečnosti, což bývá dosti obtížné vzhledem ke vztahům, které zřejmě v manželství/partnerství panují. Pokud však soud dospěje k názoru, že výživné určí, vezme v potaz čisté příjmy obou dvou a od tohoto součtu odečte výdaje určené na chod

---

⁴⁶ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-023-9, s. 73-74

⁴⁷ Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 26. 10. 2015, sp. Zn. 8 Co 446/2015

společné domácnosti, poté dělí dvěma. Povinnost končí jak smrtí jednoho z manželů/partnerů, tak rozvodem manželství, popř. zrušením partnerství.⁴⁸

2.1.5. Výživné rozvedeného manžela / po zrušení partnerského soužití

Rozvod/zrušení partnerství však nemusí vždy znamenat zánik všech vyživovacích povinností. Tu mezi manžely/partnery může nahradit výživné rozvedeného manžela, popř. výživné po zrušení partnerského soužití poskytované v přiměřených mezích, a to v případě, kdy se rozvedený není schopen sám žít a tato neschopnost pramení z manželství nebo s ním souvisí. Velmi podstatné je slovo „schopen“, to nám dává najevo, že nezáleží na tom, zda se ex-manžel/ex-partner žije, nebo nikoli, ale zda je to v jeho možnostech. Avšak je zde i výjimka, kdy mu nárok na výživné soud odepře, ačkoli tuto schopnost postrádá, a to v případech, že je hmotně zajištěný z jiného zdroje příjmů (ne/movitý majetek, aj.).⁴⁹ Přes to všechno se však při rozhodování o tomto typu výživného nezohledňuje jen finanční stránka jednoho z manželů, který žádá, ale i druhého z páru, tj. zejména jeho věk, zdravotní stav a péče o dítě. Dále se dle § 760 OZ posuzuje délka manželství, doba, která od rozvodu utekla, aj. Právo na tento nárok však absolutně zaniká uzavřením nového manželství oprávněného manžela, pokud od rozvodu uběhnou 3 roky nebo v případě, pokud se oprávněný na povinném dopustil domácího násilí.⁵⁰

2.1.6. Výživné neprovdané matce

Poslední výživné, které může být objektem TČ zanedbání povinné výživy a které je uvedeno OZ, je výživné, které má zabezpečit matku, která není provdána za otce svého dítěte. Tento stav má vždy za důsledek snížení příjmů na straně matky, a právě proto je toto výživné zavedeno s cílem tento finanční rozdíl dorovnat. Povinný je zde pravděpodobný otec dítěte, který na základě svých příjmů a příjmu matky vzhledem k jejím potřebám výživné poskytuje, a to stejně jako v předchozím případě v přiměřeném rozsahu. Jedná se o nárok matky, nikoli dítěte. Tomu je určeno výživné na nezletilé dítě.

---

⁴⁸ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-023-9, s. 52-54

⁴⁹ Tamtéž s. 60

⁵⁰ § 760–763 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

Nárok trvá po dobu dvou let a může být poskytnut jak před, tak po porodu. Výživné je poskytováno bez ohledu na to, zda se dítě narodí živé, či nikoli.⁵¹

2.1.7. Předmět útoku

Zatímco objekt TČ je povinným znakem každého trestného činu, předmět útoku se vyskytuje jen u některých. Jak uvádí Jelínek (Trestní právo hmotné, s. 177): „*Předmětem útoku jsou buď lidé, nebo věci, na které pachatel bezprostředně útočí, a tím zasahuje objekt trestného činu.*“ Z této definice je velmi významné slovo „bezprostředně“, jelikož to nám určuje, že protiprávní jednání směřuje vůči konkrétní osobě, nebo věci. V našem případě zanedbání povinné výživy jde vždy o osobu, povětšinou nezletilé dítě, která byla v jednom konkrétním případě oprávněná nárokem na výživné. Předmět tedy není kritérium pro rozlišení trestného činu, ale může hrát velkou roli v trestním řízení, především pro individualizaci trestného činu, aby nedošlo k záměně s jiným případem, což podporuje zásadu obžalovací, a taktéž může být měřítkem pro určení míry zásahu, která může být posouzena jako přitěžující okolnost.⁵²

---

⁵¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a Ivo TELEEC. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin-advokacie.cz* [online]. Praha, 2013, 31. 03. 2014 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/vyzivne-v-novem-obcanskem-zakoniku?browser=mobi>

⁵² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3, s. 173-174

2.2. Objektivní stránka trestného činu

Dalším obligatorními znaky skutkové podstaty jsou ty, které definují objektivní stránku trestného činu. Ty můžeme rozčlenit do tří skupin – ty, jež popisují způsob spáchání TČ, ty, které pak jeho následek a příčinný vztah, tedy vztah právě mezi jednáním a následkem.

2.2.1. Jednání

Jednáním se v právu rozumí projev vůle ve vnějším světě. Tím jsou charakterizovány dva neodlučitelné komponenty, které musí být oba přítomny, aby v určité aktivitě vidělo jednání i trestní právo. Jedná se o komponent fyzický (projev ve vnějším světě) a komponent psychický (vůle). Pokud budeme mluvit nejprve o tom fyzickém, již v první kapitole jsme uvedli, že se trestný čin dá spáchat jak konáním, tak opomenutím. Není tedy podstatné, zda určitý pohyb vykonáme (komisivní TČ), nebo se mu naopak vyhneme (omisivní TČ). Obojí chování je určitý projev, který okolí registruje, tím pádem nemůže být trestný čin spáchán pouhou myšlenkou. Podstatné naopak je, zda je dané chování řízeno naší vůlí, což je v trestním právu druhou nepostradatelnou složkou jednání. Pokud by pohyb/chování/aktivita, které podnikneme, nebyly iniciovány naší vůlí, taktéž nemůžeme mluvit o trestněprávním jednání. Takové případy mohou nastat, pokud nás někdo nutí konat, nebo se zdržet, popř. spíme, máme křeče nebo jiné neovladatelné situace.⁵³

Trestný čin zanedbání povinné výživy se může vyskytnout ve dvou různých variantách, skutkových podstatách, a i proto hovoříme o dvou typech jednání, která nám zákon definuje. V té první pachatel neplní svou vyživovací povinnost (§ 196 odst. 1 TZ), zatímco v té druhé se jí úmyslně vyhýbá. Jak již z dikce zákona vyplývá, první skutková podstata se tedy zakládá na pasivitě povinného v případě, kde se ovšem vyžaduje aktivita plnění. Hovoříme tak o omisivním trestném činu.⁵⁴ Pod tuto skutkovou podstatu spadá jak případ, kdy není plněno vůbec, ale také varianta, kdy není plněno jen částečně – buď v nižším rozsahu, než bylo stanoveno či je adekvátní, nebo nejsou plněny jednotlivé dávky. Tento názor zastává alespoň Jelínek a Šámal ve svých trestněprávních učebnicích, naopak Kovářová, která se této problematice věnuje z hlediska občanského práva, ve své publikaci uvádí, že podmínky neplnění je dosaženo: „*pokud povinný rodič neposílá*

---

⁵³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3, s. 176

⁵⁴ § 196 odst. 1 a 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

výživné vůbec.“⁵⁵ Tím poukazuje na fakt, že rodiče se poskytnutím alespoň nějakého finančního obnosu zbavují trestněprávní odpovědnosti. Druhou podmínkou pro naplnění objektivní stránky tohoto trestného činu je pak doba, po kterou není plněno. Ta musí přesáhnout čtyři měsíce.⁵⁶

Taktéž skutková podstata podle odstavce 2 musí trvat po dobu delší čtyř měsíců, ovšem zde nejen pachatel svou vyživovací povinnost neplní, ale záměrně se jí vyhýbá a činí aktivní kroky, aby se jí vyhnul, nebo ji minimálně oddálil. Za takové kroky se dá považovat práce jen v sezónních brigádách, nebo změna zaměstnání za méně finančně ohodnocené bez vážného důvodu. Za vyhýbání je považováno taktéž odmítání práce (záměrná automutilace) při výkonu trestu nepodmíněného odnětí svobody, avšak samotný pobyt v cizině se nedá automaticky pokládat za vyhýbání se poskytování plnění.⁵⁷ Prokázaná aktivita podniknutá s cílem vyhnout se ať již dočasně, nebo trvale vyživovací povinnosti musí být vždy popsána ve skutkové větě rozhodnutí soudu.⁵⁸ V tomto případě pak mluvíme o komisivním trestném činu a hrozí za něj oproti předchozí skutkové podstatě dvakrát vyšší trest kvůli jeho větší závažnosti.⁵⁹

Jak je zřejmé, při posouzení, zda došlo k danému jednání dle § 196 TZ, bude potřeba, aby byl stanoven rozsah alimentární povinnosti. Pro trestní řízení není soud vázán rozhodnutím občanskoprávního soudu, který rozhodoval o přisouzení a výši částky výživného. K této problematice se obsáhle vyjádřil Nejvyšší soud v roce 1983, kdy reagoval na praktiky trestněprávních soudů, která vycházely z rozhodnutí těch občanskoprávních, kdy povětšinou bylo výživné skutečně stanoveno vhodně, ovšem vyskytovaly se i případy, kdy byl výrok již několik let starý a poměry se od té doby významně změnily. V ojedinělých případech se dokonce stávalo, že výše výživného nebyla stanovena vůbec, ale soud se touto otázkou ani přesto nezabýval a vystačil si se skutečností, že nebylo-li plněno, znak TČ byl naplněn. V takovýchto situacích ale nemohlo dojít k stanovení závažnosti jednotlivých případů a jejich vzájemné diferenciaci. Taktéž by nemohlo být uplatněno zvláštní ustanovení o účinné lítosti. I proto

---

⁵⁵ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-023-9, s. 102

⁵⁶ § 196 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soud ČR ze dne 4. 2. 2009, sp. zn. 3 Tdo 1498/2008

⁵⁸ CHROMÝ, Jakub. *Kriminalita páchaná na mládeži: aktuální jevy a nová právní úprava v České republice*. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3, s. 149

⁵⁹ § 196 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

se nárokem na výživné a jeho výši zabývá orgán činný v trestním řízení ve formě předběžné otázky, kde případné rozhodnutí pocházející z občanskoprávního řízení je bráno jako důkaz a je nutné k němu přihlídnout. V rámci této předběžné otázky musí být vzat v potaz finanční stav pachatele v celé své podobě. Nestací se spokojit se zjištěním příjmů, ale musí být prošetřeno, zda byl důvod k méně ohodnocenému zaměstnání, nebo vzdání se ne/movitého majetku.⁶⁰

Spáchání trestného činu dle § 196 TZ nevyklučuje ani fakt, že osoba povinná poskytnout výživné neznala místo pobytu oprávněného. K tomuto závěru dospěl v rozhodnutí 16/1996 Sb. rozh. Nejvyšší soud, kdy jej zdůvodnil tím, že pod vyživovací povinností se neskrývá jen samotné poskytování finanční částky, ale taktéž aktivita, kterou by měl (povětšinou) rodič vyvinout, aby výživné doputovala jeho dítěti, jelikož se jedná o zákonný nárok, o který nemusí být pokaždé samostatně žádáno. Pokud je možné tuto informaci reálnými prostředky zjistit, ani tato okolnost nezabavuje rodiče trestněprávní odpovědnosti.⁶¹

Další okolností, o které se rodiče často mylně domnívají, že je zbaví vyživovací povinnosti vůči jejich dítěti, je uzavření dohody s druhým rodičem o neplacení výživného. Tento nárok je ovšem nárok dítěte a druhý rodič se jej tedy nemůže vzdát. Tedy i v takovém případě se rodič dopouští TČ. Jediné, k čemu může taková dohoda posloužit, je fakt, že na jejím základě lze v některých případech rozlišit formu zavinění, tedy zda pachatel konal úmyslně, či z nedbalosti.⁶²

Na základě jednání popsaných výše je logické, že se nemůžou vyskytovat v jednočinném souběhu. Naopak vícečinný souběh je možný, a to v situaci, kdy pachatel nejprve neplní, a později se povinnosti začne cíleně vyhýbat, první odstavec je tedy v podpůrném stavu ve vztahu k odstavci druhému. Pachatel se taktéž může dopustit několika trestných činů zanedbání povinné výživy zároveň, a to ve vztahu k několika dětem. Zde je podstatné, v kolika různých výchovných prostředích se děti nacházejí. Pokud se všechny nacházejí v tom stejném, bude se jednat pouze o jeden trestný čin, naopak bude-li každé dítě

---

⁶⁰ Trestní kolegium Nejvyššího soudu ČSSR č. j. Tlpjf 169/82 z 18. 11. 1983

⁶¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 11. 1995 sp. zn. 2 Tzn 6/95

⁶² Usnesení NS ČR ze dne 12. 11. 2003, sp. zn. 7 Tdo 1281/2003

v odlišném výchovném prostředí (pěstounská péče, u rodiče, v ústavu, aj.), pak budeme hovořit o několika trestných činech.⁶³

2.2.2. Následek

Následkem trestných činů je porušení (poruchové TČ) nebo ohrožení (ohrožovací TČ) zájmů, které jsou objektem TČ. Záleží na tom, zda je potřeba k naplnění skutkové podstaty určitý druh poškození, nebo je čin dokonán již pouhým vystavením nebezpečí. Jedná se o obligatorní znak, tím pádem se vyskytuje u každého trestného činu. U jednoho TČ se může vyskytnout i několik následků, které dále třídíme na hlavní a sekundární. Dále můžeme následky členit dle jejich závažnosti, jejíž charakter může sloužit jako přitěžující okolnost.⁶⁴

U obou variant základních skutkových podstat zanedbání povinné výživy postačí pouhé ohrožení nároku na výživné. O ohrožovací trestný čin půjde i u kvalifikované skutkové podstaty dle § 196 odst. 3, kde nám dikce zákona vyloženě uvádí, že postačí pouhé vystavení nebezpečí nouze, poškozený tedy nemusí být skutečně do nouze uvrhnut. Z tohoto zákonného pojetí je jasné, že jen samotné ohrožení je natolik velký zásah do práv dítěte a obecně společnosti, že si zaslouží ochranu trestním právem.⁶⁵

Jednání podle odstavce 3 se neliší od dvou předchozích, rozdíl je právě jen v následku, který je označován jako těžký. Jedná se o okolnost, která je znakem kvalifikované skutkové podstaty a je okolností podmiňující vyšší trestní sazbu. Jak jsme uvedli, jedná se taktéž o ohrožovací trestný čin, kdy postačí hrozba nouze. Nouze je stav, kdy není v možnostech osoby oprávněné nárokem na výživné uspokojit své životní potřeby bez součinnosti státu a jiných osob. Míra uspokojení životních potřeb je proměnlivá a závisí na průměrné životní úrovni občanů České republiky.⁶⁶ Známkou nouze může být stav, kdy je např. druhý rodič dítěte nucen nastoupit do dalšího zaměstnání nebo je potřebné, aby si zažádal o příspěvky státní podpory. Dalšími možnými projevy, které mohou naznačit spáchání TČ podle § 196 odst. 3 TZ, se zabýval soud v jednotlivých

---

⁶³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1918

⁶⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3, s. 184-187

⁶⁵ § 196 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR zo 17. 6. 1986 sp. zn. 7 Tz 36/86

rozhodnutích, kdy za ně označil případ, kdy je dítě podvyživené a z tohoto důvodu situováno do ústavu, nebo kdy je dítě zaopatřeno na úkor potřeb druhého rodiče.⁶⁷

Za následek trestného jednání se ovšem nedá považovat částka, kterou byl pachatel povinen na výživném zaplatit. Tím samotným, že tento obnos neposkytl dle povinnosti, kterou mu ukládal zákon, se dopustil trestněprávního jednání a naplnil tím znak TČ zanedbání povinné výživy. Z logiky věci se tedy nejedná o škodu vzniklou na základě spáchání trestného činu, a nelze tudíž aplikovat § 43 TŘ a § 82 odst. 2 za středníkem TZ, kdy poškozený může žádat v rámci trestního řízení uhrazení vzniklé škody. Zákon by však nepopíralo, kdyby soud určil zaplacení dlužné částky v rámci přiměřeného omezení.⁶⁸

2.2.3. Příčinná souvislost

Posledním povinným znakem objektivní stránky je pak příčinná souvislost mezi trestněprávním jednáním a následkem TČ. Pokud tento vztah absentuje, nelze pachatele trestně stíhat. Tento stejný vztah musíme naleznout i mezi jednáním a těžkým následkem, tedy okolností, na jejímž základě je možno uplatnit vyšší trestní sazbu. V jednoduchosti lze říct, že se jedná o dva jevy, kdy by jeden nenastal bez druhého. U TČ dle § 196 TZ není zpravidla příliš těžké určit, zda spolu jednání a následek souvisejí. Na jedné straně je jednání v podobě neplacení pachatelem, na druhé pak následek ve formě neobdržení výživného oprávněným. Pokud je mezi nimi příčinný vztah, zakládá to trestněprávní odpovědnost povinného. Pokud by ale pachatel plnil, ale oprávněnému by výživné stejně nedorazila, např. vinou banky, těžko můžeme pokládat jednání oprávněného za jev, který způsobil zmíněný následek.⁶⁹

---

⁶⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 24. 7. 1981 sp. zn. 11 Tz 41/81

⁶⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1919

⁶⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3, s. 189-190

2.3. Pachatel trestného činu

Třetím povinným znakem skutkové podstaty každého činu, kterým se budeme zabývat, je pachatel trestného činu. Někdy bývá tato obligatorní kategorie skutkové podstaty označována jako subjekt, s čímž ale část právní veřejnosti nesouhlasí, jelikož trestní zákon používá pojem subjekt jen ve vztahu ke konkrétnímu a speciálnímu subjektu, a proto se domnívá, že pachatel je označení vhodnější. Jedná se o skupinu znaků, jejímž cílem je popsat osobu pachatele, a to z hlediska věku, přičetnosti a v případě trestného činu spáchaném mladistvým nesmíme zapomenout jmenovat rozumovou a mravní vyspělost, popř. další vlastnosti, které musí pachatel jednotlivých TČ splňovat.

Pachatelem může být dle trestního práva jak osoba fyzická, tak osoba právnická. Avšak trestného činu zanedbání povinné výživy se může dopustit jen osoba fyzická, a to na základě zákona č. 418/2011 Sb., zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Ten nám od 1. prosince 2016 udává negativní výčet trestných činů (§ 7), kterých se PO nemůže dopustit. Z logiky věci je mezi nimi jmenován i TČ dle § 196 TZ. Jedná se vždy o trestně odpovědnou osobu, která se TČ dopustila bezprostředně, nezáleží na tom, zda jej dokonala, nebo se o něj jen pokusila, jelikož i pokus je trestný. V některých případech může být trestná i příprava, pokud tak stanoví výslovně zákon, což ale u zanedbání povinné výživy není.⁷⁰

Velikou roli hraje také věk, kdy máme § 25 TZ stanovenou hranici 15. rokem, pod kterou člověk neneset trestní odpovědnost. Ta započíná dnem následující po nabytí 15. roku věku. Pokud by osoba páchala trvajícím TČ, kterým zanedbání výživy je, před i po tomto dni, bude odpovídat pouze za dobu následující po narozeninách. V tomto období, a to až do 18. roku věku, je však označována za osobu mladistvou, kdy musí pro naplnění všech znaků splňovat také vyspělost na přiměřené mravní a rozumové úrovni. Pod tím si lze představit, že je mladiství schopen ovládnout vůlí své chování a uvědomuje si následky svého jednání. Pokud tohoto není schopen, nemusí jít automaticky o známky mentální poruchy, kdy bychom pak hovořili o nepřičetnosti, ale může se jednat právě o rozumovou „nedospělost“, která se vyšším věkem dostaví. Tato mentální úroveň musí

---

⁷⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3, s. 196-197

být posouzena dvěma znalci, jedním z oboru dětské psychiatrie a druhým z oboru zdravotnictví, a to pouze v případě pochyb.⁷¹

Dalším znakem, který se v případě pochyb prošetřuje, je přičetnost. Taktéž se jedná o případy, kdy není osoba schopna ovládnout a posoudit své jednání, což však nemá svůj původ v nízkém věku, ale v duševní poruše, jejíž definici relevantní pro trestní právo nalezneme v § 123 TZ. Tento stav se zkoumá vždy k momentu páčání TČ, jelikož se může stát, že člověk trpící duševní poruchou nemusí být v daný moment nepřičetný, a naopak osoba duševně zdravá může být stížena afektem, který vyloučí možnost ovládnout jednání.⁷²

Vzhledem k subjektu TČ zkoumáme také další znaky charakterizující pachatele, především z hlediska, zda se daného trestně odpovědného jednání může dopustit kdokoli, tedy každá osoba, která splní výši zmíněné podmínky, nebo jen limitovaná skupina osob, kdy poté hovoříme o konkrétním, nebo speciálním subjektu. U konkrétních subjektů musí být pachatel nadán zvláštní vlastností, zatímco u speciálních zvláštním postavením. Z tohoto třídění, kdy víme, že pachatel TČ dle § 196 odst. 1-3 TZ musí mít zákonnou povinnost vyživovat a zaopatřovat, je jasné, že zanedbání povinné výživy se může dopustit jen osoba se zvláštní vlastností, hovoříme tak tedy o konkrétním subjektu. Tím jsou většinou rodiče nezletilého dítěte, jak rodič, který se o dítě osobně pečuje, tak rodič, který žije mimo společnou domácnost, pokud jsou schopni plnit. Jelikož se jedná o osobu se zákonnou povinností, nelze tudíž stíhat osoby, kde je výživné poskytováno na základě dohody, nebo osoby spolužijící, jelikož je zákon neurčuje jako povinné. Taktéž nelze stíhat pěstouny a opatrovníky, jelikož fakt, že u nich dítě pobývá, nemá za důsledek zánik povinnosti rodičů. Fakt, že tyto osoby nemohou být pachatelem, však nevylučuje možnost jejich stíhání za návod nebo pomoc pachateli dle § 24 odst. 1 písm. a, b TZ.⁷³

---

⁷¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3, s. 211-216

⁷² Tamtéž s. 202-206

⁷³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1919

2.4. Subjektivní stránka trestného činu

Poslední obligatorní skupinou znaků, kterou zbývá uvést, jsou ty, které se zabývají psychikou subjektu TČ v souvislosti se spácháním trestného činu. Pod tuto skupinu spadá pouze zavinění, které je povinné pro založení trestní odpovědnosti za protiprávní jednání. Vyskytuje se ve dvou variantách a to úmyslné, či nedbalostní verzi. Zanedbání povinné výživy se vyskytuje v obou dvou formách.

Zatímco k naplnění znaků trestného činu dle § 196 odst. 1 TZ postačí nedbalost, jak výslovně uvádí sám zákon formulací „*byť z nedbalosti*“, u odst. 2 se již vyžadují úmyslné formy zavinění, opět výslovně uvedeno v zákoně, kdy pachatel podniká aktivní kroky k tomu, aby se vyživovací povinnosti a zaopatřování vyhnul, či ji v nejmenším oddálil. Zavinění se totiž skládá ze dvou složek, a to ze složky vědění, která vyjadřuje vnímání a představu pachatele o nastalé skutečnosti, a složky volní, která představuje směřování pachatele (srozumění, popř. chtění). Právě u úmyslu se vyskytují obě tyto složky, a pachatel si tedy uvědomuje/ví, že může ohrozit/poškodit objekt a chce tak učinit (úmysl přímý), popř. s takovou možností ohrožení/poruchy je srozuměn (úmysl nepřímý). V případě TČ zanedbání povinné výživy dle § 196 odst. 2 TZ pachatel ví, že se dopouští porušení své zákonné povinnosti a svými kroky se jí chce vyhnout, tím pádem mluvíme o úmyslu přímém. Zavinění se vždy musí vztahovat na všechny zákonem uvedené znaky trestného činu, to se týká i odst. 3 „*vydáním oprávněné osoby nebezpečí nouze*“, kdy postačí vzhledem § 17 TZ pro naplnění opět zavinění z nedbalosti.⁷⁴ Pachatel se může vždy v jednom konkrétním případě dopustit jednání buď nedbalostní, nebo úmyslného, ne obojího zároveň. Proto je potřeba konkrétní formu zavinění uvést do výroku rozsudku a patřičně odůvodnit na základě získaných důkazů.

Zavinění se taktéž musí vztahovat na normativní znak skutkové podstaty „*zákonná povinnost vyživovat a zaopatřovat*“ jiného. V tomto ohledu se zkoumá, do jaké míry musí mít povinný představu o dané povinnosti. Vzhledem ke všem okolnostem a na základě rozhodnutí R 10/1977 (tr.) postačí však laický pohled na věc, povinný tudíž nemusí znát všechny právní předpisy, které se výživného týkají. Pro naplnění zavinění pro tento

---

⁷⁴ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1922-1923

atribut je dostatečné, zda si pachatel byl vědom své povinnosti. Pokud se v tomto znaku mylí, užije se zásad vztahující se na skutkový omyl.⁷⁵

To, že pachatel si vědom povinnosti nebyl, je nejčastějším bodem, na kterém obhajoba staví. Leč ve většině případů neúspěšně, a to ze dvou důvodů. Prvním z nich je existence soudního rozhodnutí, kterým se vyživovací povinnost zakládá. V takovém případě je prakticky nemožné, že by povinný o své povinnosti nevěděl. Druhým důvodem je fakt, že i v případech, kdy soudní rozhodnutí vydáno nebylo, je povinný často upomínám oprávněným (popř. zákonným zástupcem oprávněného), a proto i zde je takřka bez naděje svou nevědomost prokázat. Povinný se také v případě pochybností může informovat u soudu či u jiných příslušných orgánů, tudíž má možnost se aktivně zajímat o své povinnosti.⁷⁶

Pokud má obviněný přece jenom rozdílnou představu o své vyživovací povinnosti od té, která odpovídá skutečnosti, přichází v úvahu negativní skutkový omyl. V takovém případě nemůže být naplněna úmyslná forma jednání, což ovšem nevylučuje tu nedbalostní. V takovém případě je potřeba důkladně prošetřit, zda pachatel správnou představu mít měl a mohl mít, třeba právě u zmíněných orgánů, které mu pravdivé informace poskytnout mohly, a tím mohly jeho laickou představu napravit.

V ojedinělých případech může přicházet v úvahu také skutkový omyl pozitivní, kdy se pachatel domnívá, že splnil všechny znaky zakládající jeho trestní odpovědnost, ovšem ve skutečnosti některý chybí. Nejčastějším takovým případem je situace, kdy se oprávněný domnívá, že jeho povinnost stále trvá, a přesto neplatí, ačkoli povinnost již zanikla (dítě již je schopno se samo žít). Za takových okolností lze hovořit o pokus trestného činu zanedbání povinné výživy, který je však spáchán na nezpůsobilém předmětu útoku, kdy bude na posouzení soudu, o jak závažné jednání se jednalo.⁷⁷

---

⁷⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze 7. 9. 1976 sp. zn. 5 Tz 26/76

⁷⁶ tamtéž

⁷⁷ CHVÁTALOVÁ, Petra. Trestný čin zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ. Praha 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Právnická fakulta. Katedra trestního práva. Vedoucí diplomové práce Marie Vanduchová, s. 52

3. Zvláštní ustanovení o účinné lítosti dle § 197 TZ

3.1. Úvodem o účinné lítosti

V rámci trestního práva hmotného vzniká mezi pachatelem a státem trestněprávní vztah, a to ex lege spácháním trestného činu. Cílem tohoto právního odvětví je pachateli udělit sankci, a to především z důvodů prevence, regulace, ochrany společnosti a v neposlední řadě také represe. V některých případech trestných činu ovšem převažuje zájem na tom, aby byly především odstraněny negativní následky způsobené spácháním protiprávního jednání nad postihem pachatele. Takovým případem je právě i TČ zanedbání povinné výživy, a to hned z několika důvodů. Tím hlavním je fakt, že ustanovení § 196 TZ má především chránit zájem FO, oprávněného, kterým je ve většině případů nezletilé dítě. Taková ochrana by se však pouhým potrestáním pachatele nestala účinnou a už vůbec by se nedalo předpokládat, že by se při uložení „hraničního“ nepodmíněného trestu odnětí svobody hrazení výživného zlepšilo, ba právě naopak. Jako další důvod uveďme narušení rodinných vazeb, kterého by bylo v případě uložení trestu dosaženo. Z těchto a dalších důvodů zákonodárce hází pachateli „poslední záchranné lano“ v podobě § 197 TZ, tedy zvláštního ustanovení o účinné lítosti.⁷⁸

Toto ustanovení nabízí jednu ze 7 možných cest, jak být zbaven trestní odpovědnosti za spáchaný trestný čin dříve, než je o něm pravomocně rozhodnuto. Nejedná se tedy ani o okolnost vylučující protiprávnost, ani o zánik práva státu na výkon trestu pachatelem. Existuje zde vedle možného zániku účinnou lítostí, která je však použitelná jen pro taxativní výčet trestných činů dle § 33 TZ a § 7 ZSVM. Ty určuje obecné podmínky, TČ zanedbání povinné výživy je však čin, u kterého bylo potřeba vytvořit pro naplnění účelu zákona individuální podmínky. Je logické, že jejího institutu lze využít jen v případech, kdy bylo podle zákonného postupu zjištěno, že se osoba povinná TČ dle § 196 TZ skutečně dopustila⁷⁹ a splnila všechny znaky trestného činu, které je nutno naplnit, aby byla za tento protiprávní čin trestně odpovědná, včetně zavinění.⁸⁰

Tento způsob zániku trestnosti je v současné době hojně využíván, můžeme dokonce říct, že se jedná o nejčastější způsob zániku trestní odpovědnosti z okruhu účinné lítosti.

---

⁷⁸ JELÍNEK, Jirí. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3, s. 618-619

⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze 14. 11. 1980 sp. zn. 6 Tz 41/80

⁸⁰ Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR z 23. 9. 1976 sp. zn. 4 Tz 156/76

Bohužel to však není stále ideální stav, kterého by bylo dobré ve společnosti dosáhnout (opomineme-li skutečnost, že by právní úpravy tohoto TČ nebylo ani potřeba). Řešení věci tímto způsobem je pro společnost stále přijatelnější než varianta, kdy by byl pachatel potrestán, ale výživné by se k oprávněnému stejně nedostalo. Překážkou by však mohla být neznalost tohoto ustanovení. Právě proto se snaží OČTŘ stále více nabádat pachatele, aby využili této možnosti, o které mají povinnost jej včas a řádně informovat.⁸¹

3.2. Podmínky účinné lítosti

Toto ustanovení motivuje pachatele TČ zanedbání povinné výživy možným zánikem trestní odpovědnosti při splnění tří zákonem daných podmínek. První z nich je dodatečné dobrovolné splnění vyživovací povinnosti v celém rozsahu. Nepostačí tedy uhrazení pouhé části dlužného výživného. Je nutné uhradit celou částku, pro kterou je dané trestní řízení vedeno a ke které se váže trestní stíhání, a to včetně promlčených dávek. Někteří pachatelé se dokonce domnívají, že pokud uhradí jen část povinné částky, tak aby zbylo k uhrazení výživné ve výši odpovídající povinnému výživnému na méně než 4 měsíce, jak je zákonným znakem skutkové podstaty trestného činu, trestní odpovědnost jim zanikne automaticky, což by popíralo znění zákona.⁸²

Jak jsme v první kapitole uvedli, TČ zanedbání povinné výživy je trestný čin trvajícím s prvky TČ hromadného, páchání po doručení usnesení o zahájení trestního stíhání je již považováno za nový skutek, tudíž i tato „nově neplacená“ částka není předmětem probíhající trestního stíhání. Stejně tak sem nespadá částka, za kterou byl již povinný od/souzen. Částka je vždy přezkoumána náležitě OČTŘ, pachatel tedy vždy hradí částku, ke které dospěly právě tyto orgány, a neřídí se tudíž stanovenou výší při občanskoprávním sporu.⁸³

Dále je důležité, aby bylo skutečně plněno, pouhá dohoda mezi oprávněným a povinným o prominutí tudíž nepostačí, stejně tak v případě slibu. Naopak tuto podmínku nepopírá,

---

⁸¹ HRACHOVEC, P. Dodatečné splnění vyživovací povinnosti jako podmínka účinné lítosti. Právní rozhledy. 1999, č. 6, s. 319 - 321

⁸² ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1930-1931

⁸³ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 642

pokud pachatel zařídí, aby za něj plnila jiná osoba. K tomuto závěru dospěl Nejvyšší soud Slovenské socialistické republiky v roce 1972, kde se zabýval právě touto otázkou. Dle výkladu NS smysl ustanovení nepopírá, pokud výživné uhradí jiná osoba, pokud tak koná na základě aktivní účasti pachatele. Pokud by ovšem konala jen na základě svého nutkání bez jakéhokoli přičinění povinného, účinná lítost by projevena nebyla, a nenaplnila by tak svůj smysl.⁸⁴ Aktivní přičiněnost pachatele je základem pro to, aby mohlo být účinné lítosti využito. A to nejen v případech hrazení třetí osobou, ale také v případě probíhající exekuce. Pokud poskytuje součinnost při jejím provádění, aby proběhla v co nejkratším možném termínu, a mohla tak být uhrazena pohledávka výživného, je cíl, který sleduje ustanovení o účinné lítosti, zrealizován. Samotné provedení exekuce bez přispění povinného se však dá sice považovat za splnění dlužné částky, ale o dobrovolnosti (a projevené lítosti) se dá těžko mluvit.⁸⁵

Dalším aspektem je fakt, že hrazeno má být osobě, která je příslušná. Tou nemusí být vždy osoba oprávněná. Může se tak stát v případech, kdy stát poskytuje finanční obnos nahrazující absentující výživné. V takovém případě by poskytnutí dlužné částky oprávněnému nárokem nemělo za následek zánik trestní odpovědnosti. Naopak za splnění podmínek se považuje, pokud je částka zaslána příslušnému subjektu poštou.⁸⁶

Vedle dobrovolného uhrazení výživného nám zákon uvádí dále podmínku, která nám možnost užití zvláštního ustanovení o účinné lítosti dle § 197 TZ dále zpříšňuje. Jedná se o situace, kdy by trestný čin způsobil trvale nepříznivých následků.⁸⁷ Je logické, že v takovýchto případech už se jedná o natolik společensky škodlivý čin, že není možné využít jiných než sankčních prostředků v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe a zároveň s ochrannou funkcí práva. Trestní právo nám má sloužit jako prostředek ultima ratio a být tedy využit jen v krajních případech, kdy se ovšem situace obtěžkaná trvale nepříznivými následky takovýmito případy rozumí. Takové následky jsou totiž prakticky nenapravitelné, a pouhým zpětným splněním dlužné částky nemohou být odstraněny.

Jelikož se jedná o abstraktní pojem, s jeho vymezením se vypořádal Nejvyšší soud v roce 1989, kdy výše zmíněné potvrdil a dále ve svém rozhodnutí R 26/1990 tr. uvedl, že se

---

⁸⁴ Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR zo 16. decembra 1971 sp. zn. 1 To 154/71

⁸⁵ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1930-1931

⁸⁶ tamtéž, s. 1932

⁸⁷ § 197 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

budu jednat zejména o „*poškození duševního a fyzického zdraví poškozeného*“.⁸⁸ Dále mohou takovéto následky spočívat v nemožnosti studia, či ztrátě možnosti věnovat se přípravě na budoucí povolání. Tento termín není vymezen ostrými rysy, proto se musí zkoumat ad hoc, kdy bude pro účely dokazování vždy přicházet v úvahu výsledek svědků a u dětí také vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany dětí.⁸⁹ Je také nutné nezapomínat, že v dnešní době, kdy existuje řada podpůrných programů, které rodinám v nesnázích v řadě případů zásadně pomáhají, je výskyt takovýchto extrémních následků spíše výjimkou potvrzující pravidlo. Právě ve vztahu ke studiu je dnes spousta způsobů, kterým školy finančně podporují své studenty a snaží se jim možnosti výuky a jiných vzdělávacích kurzů zprostředkovat. I přesto je existence této podmiňující podmínky jistě ku prospěchu věci, už jen třeba z její preventivní funkce.⁹⁰

Třetí, a tudíž poslední podmínkou, kterou zákon uvádí, je ta týkající se momentu, do kdy je možné plnit, aby přicházela účinná lítost v potaz. Tato časová mez je stanovena započítáním vyhlášení rozsudku soudem prvního stupně. Jak je patrné, je tedy pachateli dána relativně dlouhá doba na to, aby mohl dobrovolně částku uhradit a podmínky tak naplnit. I tato mez je projevem velkého zájmu zákonodárce na tom, aby povinný plnil, právě proto poskytují nejkrajnější možnou časovou hranici pro nápravu situace. Určitý moment pro plnění být určen musel a tento je nejvýhodnější z hlediska proporcionality. Na jedné straně je dána poměrně dlouhý časový úsek pro plnění, na straně druhé pak vyloučení možnosti taktiky, kdy se by se pachatel rozhodl až na základě vyhlášeného rozhodnutí, které by se mu zdálo až příliš přísné. Pokud by poté zaplatil a stále by se takovéto jednání dalo dle zákonné úpravy vměstnat pod zvláštní ustanovení o zániku trestní odpovědnosti, znamenalo by to zbytečně vynaložené náklady na soudní řízení, a tím pádem jistou neúctu k soudu. Naopak pod splnění této podmínky se dá ale subsumovat případ, kdy by byl rozsudek v odvolacím řízení zrušen a navrácen soudu prvního stupně nazpět, aby vydal rozhodnutí nové.⁹¹

---

⁸⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR z 15. 9. 1989 sp. zn. 7 Tz 16/89

⁸⁹ *tamtéž*

⁹⁰ CHVÁTALOVÁ, Petra. *Trestný čin zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ*. Praha 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Právnická fakulta. Katedra trestního práva. Vedoucí diplomové práce Marie Vanduchová, s. 68

⁹¹ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 642

3.3. Praxe při aplikaci ustanovení § 197 TZ

Předchozí kapitola pojednávala o zákonných podmínkách pro naplnění ustanovení § 197 TZ, v praxi se ale setkáme s okolnostmi, kterými se TZ nezabývá. Jejich výskyt a způsoby řešení nabídne tedy až praxe. Ta se vzhledem k tomuto ustanovení nejčastěji musí vypořádat se samotným prokázáním, že povinný výživné skutečně uhradil. V některých případech se stávalo, že pachatel předložil poštovní poukázku, kterou potvrzoval, že svou povinnost náležitě splnil. S takovýmto „důkazem“ se však soud nemůže spokojit, jelikož sledovaným zájmem není jednání v podobě uhrazení povinným, ale především následek v podobě obdržení finanční sumy oprávněným/příslušným subjektem. Pokud tedy pomineme fakt, že poukázka nemusí být pravá, jisté je, že nám nepotvrzuje, že částka byla skutečně doručena. Dalšími spornými body může být také absence důvodu, pro který je odesíláno (může jít o jiný dluh), špatně uvedená adresa (zásilka se vrací odesílateli), nebo možnost dispozice odesílatele se zásilkou. Je tedy nutné především prověřit přijetí částky oprávněným.⁹²

Další sporná otázka, která může vyvstat, je ta, kdy se dny odeslání a přijetí částky liší. Jelikož doby a lhůty, popř. plnění dluhů není předmětem úpravy trestního práva, ale práva občanského, budeme tedy muset hledat tam. Stejně tak orgány, které rozhodují v konkrétních případech, proto je důležitá jejich orientace i v předpisech mimotrestních. Problém by také mohlo činit zaplacení po vyhlášení, ale zde se rozhodovací činnost soudů shoduje a takovéto jednání je stejně jako částečná úhrada považována za polehčující okolnost při ukládání trestu.⁹³

---

⁹² HRACHOVEC, P. Dodatečné splnění vyživovací povinnosti jako podmínka účinné lítosti. Právní rozhledy. 1999, č. 6, s. 319 - 321

⁹³ tamtéž

4. Tresty

4.1. Základní zásady trestání

Samotné stanovení zákazů a příkazů chování by však nevedlo k jejich dodržování, a nebylo by tak dosaženo cílené ochrany nejdůležitějších právních statků, v našem případě práva na výživné. Právě proto byly potřeba zákonodárcem stanovit trestní sankce, které následují za protiprávní jednání. Trestní zákoník zavádí dualismus trestních sankcí, existují tak vedle sebe jak tresty, tak ochranná opatření, která mohou být ukládána jak vedle sebe, tak samostatně. Trest je ovšem mnohem častěji využíván, a to především pro svou univerzálnost. Ovšem i ukládání trestů musí být vždy vystaveno jak na zásadách obecných, tak na zásadách použitelných jen pro tento institut. Jednou z těchto obecných je požadavek zákonnosti, tedy zásady *nulla poena sine lege*, není trestu bez zákona, což nám vyplývá přímo z článku 39 Listiny základních práv a svobod. Tento princip je také jako jeden z mála výslovně uveden v TZ, a to v § 37 odst. 1 a § 12 odst. 1. Druhý jmenovaný stanovuje: „*Jen trestní zákon vymezuje trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze za jejich spáchání uložit.*“⁹⁴ Z této ideje nám vyplývají hned dva zásadní poznatky. Není možné žádný druh trestní sankce vměstnat do právního řádu ČR v pramenu nižší právní síly, než je zákon. Z toho nám argumentem a *contrario* vyplývá poznatek druhý, že trest, který není zákonem uveden, nelze za žádných okolností užít. Výčet, podmínky a výměra trestů jsou tedy taxativní a nelze je výkladem rozšířit. Trestů máme 12 a uvádí nám je § 52 odst. 1 TZ, kdy pod trest odnětí svobody spadá trest nepodmíněného odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody a podmíněné odsouzení k trestu svobody s dohledem. Zvláštní variantou je pak výjimečný trest. Někteří odborníci považují podmíněné odsouzení za samostatný trest, i vzhledem k tomu, že v ZSVM jako trest samostatný uveden je.⁹⁵

Jako druhou zásadou z dalších mnoha jmenujme individualizaci použitých sankcí. Ta je podstatná pro výběr typu trestu a při jeho výměře, zohledňuje totiž okolnosti jednotlivého případu, včetně poměrů pachatele. Ta působí spolu se zásadou přiměřenosti uvedenou v § 38 TZ, kdy by měl být trest zvolen tak, aby odpovídal svým postihem míře závažnosti, které bylo TČ dosaženo, a odrážel i chráněné zájmy poškozených, kdy tím hlavním u TČ

---

⁹⁴ § 12 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁵ NOVOTNÝ, František. Trestní právo hmotné. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4, s. 235-236

dle § 196 TZ je ten, aby bylo výživné uhrazeno. Trest by tedy neměl být pro pachatele závažnější více, než je nutné. Proto trest odnětí svobody málokdy přichází v úvahu, jelikož má vedle nápravy také ochránit společnost, což však u zanedbání výživného je málokdy nutné. Tato subsidiarita je taktéž zmíněna spolu se zásadou humanity v § 37 odst. 2 TZ, kdy by vždy mělo být postupováno v souladu s lidskostí a postih by neměl zasahovat do lidské důstojnosti a ponižovat ji. Trestem by ovšem neměl být zasažen ani nikdo jiný než pachatel, jelikož jen tomu má být na újmu a tím vyrovnat vytvořené bezpráví, ať už hovoříme o újmě na svobodě, majetku nebo cti. Tuto myšlenku v sobě zahrnuje zásada personality. Šestici základních principů doplňuje zásada neslučitelnosti určitých trestních sankcí, kdy již z logiky věci není souběžný výkon některých trestů, jako je například trest odnětí svobody s domácím vězením, možný.⁹⁶

Všechny tyto zásady musí soudce při hodnocení TČ zanedbání povinné výživy zachovat. Samotné zvážení trestní sankce je velmi náročný proces, jelikož musí být posouzeno tolik různých okolností, které jsou pokaždé natolik rozdílné, ačkoli se jedná o jeden a ten samý trestný čin, že škála trestů přicházejících v úvahu zahrnuje ty nejméně závažné až po ty zasahující do práva v největší možné míře. Hlavními kritérii je právě posouzení samotného trestného činu, osobní poměry pachatele a jeho možná náprava do budoucna. Mezi fakultativními jsou pak okolnosti, které zákon přímo jmenuje, a to demonstrativním výčtem, podle § 41 a 42 ty polehčující a přitěžující. Mezi ty polehčující v našem případě připadá v úvahu, že pachatel páchal poprvé, předtím vedl řádný život, činu lituju a především, že se přičinil o odstranění škodlivých následků, kdy zejména posledně jmenovaná okolnost může mít zásadní dopad při stanovení trestu (za podmínky nenaplnění všech náležitostí požadovaných § 197 TZ). Z těch přitěžujících se nejčastěji před soudem objevuje znovuspáchání, kdy je potřeba zvážit, že předchozí trest zřejmě nevedl k nápravě, a je tedy nutné přistoupit k razantnějším zásahům. Jedná se relativně o novou podmínku, která přichází v rámci § 196 TZ v úvahu. Recidivní chování bylo totiž dříve taktéž jedním ze znaků TČ zanedbání povinné výživy podmiňující vyšší trestní sazbu, tato podmínka však již v novém trestním zákoníku uvedena není, lze ji proto vzít v potaz při posuzování hranice trestní sankce, u které se budeme pohybovat. Taktéž se budeme blížit spíše horní hranici výměry trestu v případech, kdy pachatel spáchal několik TČ nebo se TČ dopustil na více osobách. Bezpředmětné je pro nás písmeno h) – ke škodě

---

⁹⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3., s. 433-440

dítěte, jelikož se jedná o samotný znak skutkové podstaty, tudíž bychom i přes zákaz uplatnili dvojí započítání.⁹⁷

Trest ovšem nesmí mít jen funkci odplaty, ale měl by především také spět k výchově pachatele a jeho motivaci k nápravě, aby se v budoucnosti další možné recidivě vyvaroval. V případě TČ dle § 196 je zájem na jeho nápravě obzvláště veliký, jelikož je páčáním ohrožováno ve většině případů nezletilé dítě. To může podle § 39 odst. 2 TZ sloužit jako ukazatel závažnosti. Přes tuto intenzitu, nám však zákon klade na paměť, že ačkoli je trest odnětí svobody trestem univerzálním, jeho funkce je pouze subsidiární, a pokud to podmínky jen trochu dovolují, měl by soud využít z nabídky jiných trestů.⁹⁸

Trestný čin zanedbání povinné výživy výslovně uvádí právě jen trest odnětí svobody. To ovšem neznamená, že nelze uložit žádný jiný z § 52 TZ. Hned následující ustanovení, tedy § 53 odst. 2 TZ umožňuje taktéž stanovit šest jiných forem trestů, které lze využít, i pokud nejsou výslovně u TČ ve zvláštní části uvedeny. Jedná se o trest obecně prospěšných prací, domácího vězení, peněžitý trest, zákaz pobytu, vyhoštění a zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Ovšem pro účely § 196 TZ odráží smysl trestu pouze tři z šesti jmenovaných, a to domácí vězení, kdy se jedná o omezení svobody bez narušení vazeb pachatele se společností; obecně prospěšné práce, kdy krom jejich výkonu není pachatel jinak omezen; a peněžitý trest, který ale vzhledem k tomu, že postihuje pachatele po finanční stránce, není u TČ neplacení výživného zrovna vhodným řešením.⁹⁹

Zatímco trest odnětí svobody je trestem základním, v dnešní době se daleko častěji využívají tresty alternativní. A to nejen z důvodů finančních, kdy jsou alternativní tresty mnohem méně nákladné, ale také z důvodů, kdy není narušena vazba mezi pachatelem a jeho okolím, především jeho rodinou. Tento faktor může hrát velikou roli, jelikož základem pro dobrovolné poskytování výživného může být právě dobrý vztah s rodinou, především s dětmi, které má povinný zaopatřovat. Trest odnětí svobody není vhodný ani z důvodů, že pachatel tak nemůže navštěvovat své zaměstnání, tudíž ztrácí možnost

---

⁹⁷ § 41 a § 42 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3., s. 383-386

⁹⁹ Tamtéž s. 394-397

prostředky na výživné získávat (pomineme-li možný výkon práce ve věznicí). I proto jsou alternativní tresty čím dál více na vzestupu.¹⁰⁰

4.2. Obecně prospěšné práce

Jedním z alternativních trestů, který nám taxativní výčet § 52 odst. 1 TZ nabízí, je pod písmenem c) uveden trest obecně prospěšných prací. Právě ten je jednou z nejčastějších možných eventualit k trestu odnětí svobody (ve všech jeho variantách), i proto je zákonem vyloučeno jejich souběžné uložení, stejně tak je vyloučeno jeho paralelní uložení s trestem domácího vězení. Jinak ovšem může být tato trestní sankce uložena jak vedle dalších trestů, tak jako trest samostatný, pokud vzhledem ke všem posuzovaným okolnostem je takovýto trest dostatečný.¹⁰¹

Trest spočívá v legální nucené práci, které omezuje svobodu pachatele z hlediska možnosti využití jeho volného času. Je vykonávána bez nároku na odměnu, jelikož jejím účelem je výchova, nikoli výdělečná činnost. Tato trestní sankce má svůj pozitivní odraz také ve faktu, že vyloženě působí pro prospěch celé společnosti, nikoli v individuálním zájmu. Nevýhodou ovšem může být nedostatek vhodných příležitostí v jednotlivých krajích. Výhod ale stále převažuje a taktéž rozšíření použitelnosti této trestní sankce z trestných činů s horní hranicí trestu odnětí svobody nepřevyšující 5 let na přečiny napomohlo využívání tohoto druhu trestu.¹⁰²

Podmínky a bližší úprava obecně prospěšných prací jsou stanoveny § 62 až 65 TZ, kdy krom výše zmíněného stanovuje možný rozsah hranice, kdy je spodní hranice vytyčena na 50 hodin a ta horní na 300 hodin. Výměra hodin by měla odpovídat závažnosti TČ a všem jiným kritériím, která přichází při posuzování soudem v úvahu, a tyto stanovené hodiny by měly být vykonány do 2 let od právní moci rozhodnutí, kterým o nich bylo rozhodnuto. Dále by této sankce zřejmě nemělo být užito, pokud byla v předcházejících třech letech při předchozím uložení přeměna na trest odnětí svobody. Taktéž by uložení bránil zdravotní stav, který by neumožňoval výkon tohoto trestu. Obě

---

¹⁰⁰ § 52-53 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 7. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. Glosátor. ISBN 978-80-7502-230-1, s. 115-116

¹⁰² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník I: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 837-838

tyto situace totiž naznačují, že je vysoká pravděpodobnost nevykonání uloženého trestu a měl by být zvolen jiný, vhodnější trest, který by více odpovídal poměrům pachatele.¹⁰³

Pokud ale přece jenom dojde k tomu, že obecně prospěšné práce nejsou vykonávány řádně, může být tento trest přeměněn na trest peněžitý, trest domácího vězení, nebo na trest odnětí svobody. V úvahu také může přicházet prodloužení možné doby plnění až o 6 měsíců za současného stanovení přiměřených omezení a povinností (ty je možná stanovit hned od počátku) nebo stanovení dohledu, popř. stanovení výchovných opatření pro osoby ve věku blízkému věku mladistvému. Pokud ovšem osoba trest řádně vykoná, je na ni pohlíženo, jako by odsouzena nebyla (fikce neodsouzení).¹⁰⁴

4.3. Domácí vězení

Závažnějším alternativním trestem oproti obecně prospěšným pracím je trest domácího vězení. To, že jedná o závažnější postih, vyplývá ze samotného zákona, který připouští v případech, kdy není řádně plněn trest obecně prospěšných prací, jej přeměnit právě v domácí vězení. Jedná se o poměrně nový druh trestu, který do našeho právního řádu zavedl teprve nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb. společně s trestem zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a s rozšířením výměry peněžitého trestu z 5 milionu na 36,5 milionu (720 x 50.000,- Kč). Ovšem nejedná se o institut, který by byl zcela nový, objevoval se již v zákoně z roku 1852, kdy byl taktéž možnou variantou k trestu odnětí svobody.¹⁰⁵ Byl však v roce 1950 novým trestním zákoníkem zrušen,¹⁰⁶ a vrátil se do našeho trestního řádu skrze výčet trestů stanovený § 52 odst. 1 písm. b TZ po 59 letech samozřejmě přizpůsoben dnešním potřebám společnosti.¹⁰⁷

Bližší podmínky tohoto trestu poskytují § 60 a 61 TZ. Ty nám stanovují, že tento druh trestní sankce je možná uložit pouze za přečiny, a to až v trvání dvou let. Domácí vězení stanovené na dobu 2 let, či na dobu se k této hranici blížící, ovšem bude spíš raritou, jelikož je většinou volena spíše délka v trvání několika měsíců, dokonce přicházejí

---

¹⁰³ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník I: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 856-868

¹⁰⁴ tamtéž

¹⁰⁵ § 262 trestního zákona č. 117/1852 ř. z, zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁶ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁷ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník I: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 817

v úvahu jen několikadenní tresty. Stejně jako trest obecně prospěšných prací je možné jej uložit jako trest vedlejší, tak jako trest samostatný, pokud okolnosti celého případu svědčí o tom, že bude takovýto trest dostatečný. Při jeho uložení je pachatelem poskytovaný písemný slib, kterým se zavazuje, že bude dodržovat všechny stanovené podmínky a poskytovat patřičnou kooperaci. Podmínky spočívají zejména v setrvání v určitém obydlí určeném soudem v době, která je jím taktéž stanovena, a to s přihlédnutím k závažným důvodům, které toto setrvání vylučují, jako je zejm. výkon povolání, návštěva bohoslužeb nebo lékaře, tento výčet je ovšem demonstrativní, záleží tedy na uvážení soudce. Další přiměřené povinnosti a přiměřená omezení v případě dospělých a výchovná opatření v případě osob ve věku blízkého věku mladistvým můžou být vzhledem k povaze taktéž uložena.¹⁰⁸

Vzhledem k výše zmíněnému je jasné, že trest domácího vězení je sice zásahem do svobody pachatele, ale jedná se o daleko menší újmu, než jak je tomu v případě trestu odnětí svobody, kdy je trest vykonáván nepřetržitě bez přihlídnutí k jakýmkoli důvodům ve věznicích, kde jsou odtrženi od svých rodin a od celé společnosti, což brání sociální integraci a lepšímu se přizpůsobování adekvátnímu morálnímu chování. Jelikož je vykonáván v soukromých příbytcích, není tento trest ani nikterak nákladný. Ovšem i tato sankce má nevýhodu, a to především v materiálním zajištění celého tohoto systému. Aby mohlo být uvažováno o účinném naplnění cíle, který tento trest sleduje, musí být kontrolováno jeho dodržování. Tato kontrola probíhá jak skrze probační úředníky, kdy je tato kontrola kontrolou nahodilou, tak skrze elektronický monitoring, který spočívá v nošení elektronických náramků, které vysílají signál do systému. Provoz ovšem takto technicky doladěných instrumentů se pohybuje v řádech desítek milionů.¹⁰⁹

4.4. Trest odnětí svobody

Nejpřísnější sankcí, která může pachatele postihnout, je ta ve formě trestu odnětí svobody. Vyskytuje se ve třech variantách, a to ve variantě nepodmíněného trestu odnětí svobody, podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody a podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Tyto možné obměny jsou uvedeny v § 52 odst. 2 TZ, v následujícím odstavci je pak uveden výjimečný trest. Ten je však ukládán jen

---

¹⁰⁸ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník I: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 818-819

¹⁰⁹ Tamtéž s. 820-831

v případech zvláště závažných zločinů, taktéž mimořádné zvýšení horní hranice trestu odnětí svobody, což v případě zanedbání povinné výživy není možné, jelikož jde o přečin. Naopak by mohlo přicházet v úvahu mimořádné snížení dolní hranice tohoto trestu dle § 58 odst. 1 TZ, kdy je možné takto rozhodnout vzhledem k okolnostem případu a poměrům pachatele, kdy je důvodné se domnívat, že by uložený trest stanovený v rozmezí určeným TZ byl příliš přísný a k nápravě postačí trest v kratším trvání. V následujících odstavcích se jedná již o konkrétnější důvody, kdy je možné takto postupovat, proto je nepřiměřená přísnost uvedena hned v tom prvním, jelikož se jedná o důvod obecný a záleží vyloženě na uvážení soudu, zda tohoto postupu využije. Pokud ano, je potřeba takové rozhodnutí náležitě odůvodnit. Ovšem snížení dle § 58 odst. 1 TZ není bez omezení, každopádně TČ dle § 196 TZ se nedotkne, jelikož tam je stanoven TOS nízký s horním stropem rok za SPTČ dle § 196 odst. 1 TZ, dva roky za TČ dle § 196 odst. 2, max. 3 roky u varianty dle § 196 odst. 3 TZ.¹¹⁰

Pro TČ s takto nízkou horní hranicí TOS zákon upomíná na to, že by měl být trest odnětí svobody použit jako ultima ratio, tedy jen v případě, že by byly důvodné pochybnosti o tom, že by pachatel při takovém rozhodnutí soudu nespěl k nápravě a nevedl řádný život. Dokonce TČ dle § 196 TZ je přímo uveden u TOS v § 55 odst. 2 TZ a to vzhledem k jeho výslovné nepřipustnosti, tu je možné obejít jen v případě, pokud by si to vyžadovala ochrana společnosti, nebo by žádný jiný trest nevedl k pachatelově nápravě. Jako na alternativu lze pomýšlet na podmíněně odsouzení k TOS, kdy je pachatel uznán vinný, je mu stanoven TOS nepřesahující 3 roky a současně je mu uložena zkušební doba v rozmezí 1-5 let, po kterou by měl pachatel vést řádný život. Pokud by tomu tak nebylo, je uložen výkon TOS, popř. může být zkušební doba prodloužena, avšak nesmí přesahovat v celkovém součtu 5 let, nebo mu může být uložen dohled probačního úředníka, v některých případech je vhodné stanovení přiměřených omezení a povinností (v případě mladistvého výchovná opatření). Pokud po dobu zkušební doby pachatel naopak soud přesvědčil, že tento trest vedl k jeho nápravě, soud vysloví, že se tato osoba osvědčila a je na ni pohlíženo jako na neodsouzenou.¹¹¹

---

¹¹⁰ JELÍNEK, Jirí. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 7. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. *Glosátor*. ISBN 978-80-7502-230-1, s. 100-110

¹¹¹ Tamtéž, s. 103, s. 135-136

Ještě daleko mírnější variantou, se kterou se můžeme v praxi setkat, a míří právě na přečiny, je institut upuštění od potrestání dle § 46 TZ. Krom prvního povinného znaku, který jsme již jmenovali, tedy že se musí jednat o přečin, nám dále zákon uvádí, že pachatel svého činu lituje, projevuje účinnou snahu po nápravě a vzhledem k povaze TČ a dosavadnímu životu postačí k dosažení účelu potrestání samotné projednání věci před soudem. Takovéto rozhodnutí nemá žádný vliv na trestnost činu, vina vyslovena je, ale není stanoven žádný trest. Opět se nám jedná o důvod obecný, kdy následující odstavce stanovují odlišné konkrétní podmínky.¹¹²

---

¹¹² JELÍNEK, Jirí. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 7. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. Glosátor. ISBN 978-80-7502-230-1, s. 94

5. Zvláštní ustanovení o trestání

Pokud se předešlá kapitola zabývala tresty, nesmí být opomenuta jedna zvláštnost, kterou nalezneme v celém TZ pouze u TČ zanedbání povinné výživy a která nám do trestního zákoníku pronikla teprve v nedávné době. Jedná se o ustanovení § 196a – zvláštní ustanovení o trestání, které bylo do TZ vtaženo novelou č. 390/2012 Sb., která dle textu v zákoně nabyla účinnosti k 1. říjnu 2012, prakticky však až od 8. prosince 2012 vzhledem k problémům při legislativním procesu. Doba, která od této novely uplynula je relativně krátká, proto je prozatím předčasné stanovovat závěry, zda jde o ustanovení efektivní, či nikoli. Této problematice nebyla ani doposud věnována přílišná pozornost odborných publikací, a v tom málu se názory na tento institut podstatně různí. Proto bych se ráda na tuto oblast v následující kapitole blíže zaměřila a porovнала právě některé diametrální názory společně s přihlédnutím ke kladným a záporným stránkám tohoto institutu.¹¹³

5.1. Základní charakteristika

Toto ustanovení nám umožňuje pachateli TČ zanedbání povinné výživy uložit přiměřené omezení ve formě zdržení se řízení motorových vozidel, a to vedle dalších přiměřených omezení a přiměřených povinností, které jsou jinak demonstrativně uvedeny v § 48 odst. 4 TZ. To, že jde o výčet demonstrativní, je nutné vyvozovat z uvozovacího slova „zejména“, právě proto je možné tento výčet dle uvážení rozšířit. Smyslu zákona nebrání ani současné uložení několika těchto omezení a povinností vedle sebe, tudíž je lze doplnit právě i omezením dle § 196a TZ.

To, že je ale toto omezení uvedeno samostatně, má své důvody. Jedním z nich je ten, že lze tento institut použít právě jen u TČ zanedbání povinné výživy, jelikož právě u něj sleduje konkrétní účel. U jiných trestných činů by se zřejmě aplikace tohoto ustanovení neshledala s výsledkem. Dalším důvodem je jeho výjimečnost. „Obecná“ omezení a povinnosti dle § 48 odst. 4 TZ uvádějí činnosti, které mohou pachatele svádět ke kriminální činnosti. V každém individuálním případě se rizikový faktor různí, je tedy potřeba vzhledem k přihlédnutí k dané situaci stanovit vhodný zákaz, který bude při jeho

---

¹¹³ JELÍNEK, Jirí. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 7. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. Glosátor. ISBN 978-80-7502-230-1, s. 301

dodržování vést k řádnému životu pachatele. Takovéto omezení nemůže ovšem stanovit zákaz, který by naplňoval znaky některého z trestů. V úvahu přichází zejména trest zákazu činnosti, kdy ale právě přiměřené omezení zdržení se řízení motorových vozidel svou povahou takovému trestu odpovídá, kdy ale i trest zákazu činnosti má své podmínky, které toto ustanovení § 196a TZ narušuje. K trestu zákazu činnosti dle § 73 TZ dochází tehdy, kdy určitá činnost, která má být zakázána, spáchání TČ umožnila, usnadnila, nebo právě při ní ke spáchání došlo. Ovšem u jednání zanedbání povinné výživy nelze uvažovat o tom, že by možnost řízení motorových vozidel pachateli nějak k páčání napomohla. Podmínku, kterou ale naplňuje, je ta, že činnost může být zakázána, jen pokud je k ní potřeba zvláštní povolení nebo k výkonu takovéto činnosti opravňuje zvláštní předpis. Udělení řidičského oprávnění se rozhodně za zvláštní povolení pokládat dá. Právě kvůli jeho rozličnosti a smíšené povaze zákonodárce zvolil tedy samostatné umístění za TČ zanedbání povinné výživy pro lepší přehlednost a orientaci v trestním zákoníku.¹¹⁴

5.2. Ukládání a výkon omezení

U ukládání přiměřeného omezení dle § 196a postupuje soud podle zásad a postupů, které jsou obecné pro všechny „postihy“ pachatele. Základem je fakt, že bylo zákonným způsobem prokázáno, že obviněný skutek dle § 196 TZ spáchal, tedy naplnil veškeré jeho znaky. Rozhoduje se o něm tedy v rámci posouzení viny a trestu, ne dříve. Jak jsme výše zmínili, může a je často ukládáno i s jinými omezeními a povinnostmi, především přichází v úvahu úhrada dlužné částky na výživném dle § 48 odst. 4 písm. i), se kterou je ukládáno souběžně prakticky bez výjimek.¹¹⁵

Omezení ve formě odebrání řidičského povolení ovšem nesmíme zaměňovat s trestní sankcí, ani jej tak vnímat. Nemá za smysl pachatele tímto způsobem potrestat, ale apelovat na něj, aby dobrovolně plnil a uhradil dlužnou částku oprávněnému, tudíž se vyhnul přeměně alternativního (méně zasahujícího) trestu v trest nepodmíněného odnětí svobody. Tím pádem zaplacením výživného, které dlužil, pozbývá toto omezení na svém významu a může od něj být soudním rozhodnutím upuštěno, a to i před samotným

---

¹¹⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 7. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. Glosátor. ISBN 978-80-7502-230-1, s. 126, s. 301

¹¹⁵ DURDÍK, T. Zvláštní ustanovení o trestání [dostupné v systému ASPI]

výkonem trestní sankce, se kterou bylo odebrání řidičského průkazu spjato, např. před výkonem trestu obecně prospěšných prací.¹¹⁶

Pokud se rozhodne soud přistoupit k tomuto omezení, jeho účinky nastávají momentem, kdy rozhodnutí o uložení trestu, nebo o upuštění od potrestání s dohledem, v jehož rámci bylo nařízeno i odebrání řidičského průkazu, nabývá právní moci. V tento okamžik je odsouzený povinen své řidičské oprávnění odevzdat příslušnému správnímu úřadu, v tomto případě obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, který je k tomuto úkonu dle zákona č. 361/2000 Sb., zákona o silničním provozu oprávněn a tuto pravomoc mu přisuzuje § 113 odst. 1 písm. b. Současně má tento správní úřad povinnost tuto skutečnost poznamenat do informačního systému registru řidičů, jenž spravuje.¹¹⁷

Odevzdáním řidičského průkazu má odsouzený povinnost se zdržet řízení všech motorových vozidel, jenže jsou definována opět zákonem o silničním provozu, kde je uvedeno následující: „*motorové vozidlo je nekolejové vozidlo poháněné vlastní pohonnou jednotkou a trolejbus.*“¹¹⁸ Ovšem i zde je ponechán prostor pro uvážení soudu, který může stanovit výjimky z tohoto omezení a to především k přihlédnutí k osobním a pracovním poměrům odsouzeného, kdy by jinak toto absolutní omezení mohlo mít za důsledek ztížení úhradu dlužné částky vzhledem k nemožnosti výkonu pracovních povinností a ztrátu výdělku. S tím souvisí také to, že nejsou stanoveny podmínky pro obligatorní uložení tohoto zvláštního způsobu trestání, tedy i samotné uložení odebrání řidičského průkazu záleží čistě na posouzení soudou.¹¹⁹

Samotné délka odebrání řidičského oprávnění je odvislá od trestu, spolu s kterým je ukládána. Jelikož má pachatele motivovat, mluvíme jen o trestech alternativních, tedy o podmíněném odložení TOS, který má zkušební dobu od 1 roku po 5 let, dále pak trest domácího vězení, jehož doba trvání je stanovena v délce maximálně 2 roky, tatáž doba je u trestu obecně prospěšných prací, kterou je možné prodloužit o dalších 6 měsíců a dalších trestních sankcí, které ovšem nejsou u TČ zanedbání povinného výživného zpravidla ukládány. Provázanost mezi přiměřenými omezeními a povinnostmi je patrné také při jejich zaviněném neplnění, které zjišťuje probační úředník, který vykonává kontrolu

---

¹¹⁶ DURDÍK, T. Zvláštní ustanovení o trestání [dostupné v systému ASPI]

¹¹⁷ tamtéž

¹¹⁸ § 2 písm. g) zákona č. 361/2000 Sb., zákona o silničním provozu

¹¹⁹ DURDÍK, T. Zvláštní ustanovení o trestání [dostupné v systému ASPI]

nad vedením řádného života odsouzeného, popř. soud pomocí policejních orgánů. Pokud k takovému zjištění dojde, soud posuzuje, zda se jedná o porušení podmínky vedení řádného života a může následně zkušební doby alternativních trestů prodloužit, uložit další přiměřená omezení a povinnosti a v krajním případě taktéž přeměnit tyto tresty v nepodmíněný TOS. Možným důsledkem může být také spáchání trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí.¹²⁰

Pokud ovšem odsouzený trest řádně vykoná, popř. uplyne jeho zkušební doba nebo soud rozhodne zpravidla ve veřejném zasedání usnesením o upuštění od tohoto omezení v podobě zdržení se řízení motorových vozidel zejména v souvislosti s úhradou dlužné částky, odsouzený má právo podat žádost o vrácení řidičského oprávnění u příslušného správního úřadu, kterým je opět dle zákona o silničním provozu obecní úřad obce s rozšířenou působností. Žádost musí mít písemnou formu a nutnými obsahovými náležitostmi je jméno a příjmení žadatele, adresa, místo narození, rodné číslo, skupina vozidel, pro kterou se žádá o vrácení, a především datum ukončení výkonu trestu (popř. PM rozhodnutí o upuštění/osvědčení). Pokud však od PM rozhodnutí, ve kterém bylo dané omezení uloženo, uplynula doba delší než 1 rok, musí navíc odsouzený prokázat svou zdravotní a odbornou způsobilost.¹²¹

5.3. Výhody a nevýhody

Ačkoli se se na první pohled může zdát, že tento nástroj přináší jen a jen samé pozitivní ohlasy, opak je pravdou. Odborná veřejnost je ohledně tohoto institutu rozdělena na dva tábory zastávající diametrální názory, kdy jeden opěvuje jeho zakotvení v trestním zákoníku, naopak druhý poukazuje na jeho nepromyšlenost a neúčelnost. Proto je na místě uvést pozitiva a negativa, která toto omezení přineslo.

Je více než jasné, že motorová vozidla v dnešní době více než ulehčují život, ba prakticky se bez nich již nedá žít, proto odevzdání řidičského oprávnění působí jako dostatečně motivující prvek, které potencionálně neplatiče odrazuje od jejich protiprávního chování. Tudíž bychom měli od roku 2013 pozorovat značný úbytek TČ zanedbání povinné výživy. Ten ovšem vůbec není razantní. Zatímco v roce 2012 je zjištěno 14 209 skutků,

---

¹²⁰ DURDÍK, T. Zvláštní ustanovení o trestání [dostupné v systému ASPI]

¹²¹ § 120 odst. 1 – 5 zákona č. 361/2000 Sb., zákona o silničním provozu

o rok později je toto číslo dokonce vyšší a to 14 726 odhalených skutků. Teprve od roku 2014 pozorujeme úbytek, který rok od roku více a více klesá.¹²²

Rok	POČET TČ
2012	14 209
2013	14 726
2014	13 939
2015	12 089
2016	10 611
2017	8 979

Tabulka znázorňuje statistický vývoj páchání TČ zanedbání povinné výživy v letech 2012 až 2017

Tato čísla nám mimo jiné ukazují, že počet páchání TČ zanedbání povinné výživy je alarmující. Ačkoli pozorujeme klesající tendenci, stále se pohybujeme v řádech tisíců, tudíž se nedá hovořit o tom, že odebrání řidičského oprávnění by bylo natolik velkou hrozbou, aby alespoň každého druhého motivovalo k placení alimentálních částek, je tedy na místě zamyslet se nad jinými možnými řešeními (viz kapitola 7). S tím souvisí i fakt, že se na silnicích stále více vyskytují řidiči bez řidičského oprávnění, tudíž je žádné takovéto omezení nelimituje a jsou ochotní tuto situaci riskovat a spoléhají na to, že nebude jejich porušování zjištěno.

Výhoda tohoto „donucovacího prostředku“ ale naopak bezesporu spočívá v tom, že oproti majetku se nedá řidičský průkaz zatajit. Finanční situace a movité věci se u pachatele těžko zjišťují. Ačkoli okolí ví, že si pachatel žije nad poměry, povinný dokáže před úředními orgány své jmění zamaskovat. Ovšem jak jsme zmínili, vlastníci řidičských oprávnění jsou evidováni v registru, tudíž v tomhle ohledu je toto omezení oproti jiným účinné.

Naopak jasnou nevýhodou je propojení mezi stále čtenější nutností řízení motorových vozidel a vydělávání prostředků na úhradu výživného. Valná část povolání ke svému výkonu potřebuje automobilovou dopravu, ať už již hovoříme o přepravě zboží, dopravě

---

¹²² Statistické přehledy kriminality: 2008 - 2016. Policie ČR [online]. 2017 [cit. 2017-11-19]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

osob, nebo úplně primárním dojíždění přespolních zaměstnanců za prací. Odebrání řídičského oprávnění může tedy části odsouzených podstatně snížit možnost vydělávat částku na placení potřeb oprávněné osoby. Právě tento argument je základem pro odpor proti zavedení tohoto institutu spolu s tvrzením, že řízení motorových vozidel nemá žádnou souvislost s neplacením výživného, absentuje tu tedy znak nějaké vnitřní souvislosti a logiky.

6. Historie

Pokud se máme zamyslet nad možnými změnami v trestněprávní úpravě oblasti ochrany výživného, aby se jednalo o úpravu co možná nejefektivnější, je důležité podívat se do historie a zhodnotit, které fáze vývoje by mohly obohatit současný právní řád a které byly naopak krokem vedle, a je potřeba se z těchto chyb poučit. Je ale více než jasné, že i oblast práva se adaptuje moderní době a obecně se přizpůsobuje jednotlivým trendům, tudíž normy, které přichází v úvahu ke zvážení, jsou prakticky jen ty, které jsou staré jen několik let. A právě těm bude následující kapitola věnována především.

Pojem výživné se začal skloňovat převážně spolu s průmyslovou revolucí, které společnost zasáhla v 18. století, kdy v 19. století postupně vygradovala. Jednalo se o změnu sociálních poměrů, což zanechalo své následky i na rodinném životě, především v tom negativním slova smyslu. Manželství se začala rozpadávat, tím pádem začalo přibývat nezaopatřených dětí a vyvstala potřeba jejich nároky právně chránit.

První komplexnější úprava tohoto institutu se objevila ve Všeobecném občanském zákoníku, který reagoval na nově vyvstalé poměry. Ve vztahu k zaopatřování rodiny byl na prvním místě povinného otec, který se měl v prvé řadě o manželku a děti postarat. Pokud ovšem zemřel, což nebylo vzhledem k množství probíhajících válek neobvyklé, nebo neměl prostředky na to, aby mohl rodinu zabezpečit, přecházela tato povinnost na matku, následně na rodiče z otcovy strany a jako posledními byli povinní rodiče matky. Jako jednou z hlavních odchylek v úpravě tohoto institutu bylo především odlišné postavení dětí narozených v manželství a dětí narozených mimo něj. Právě děti mimomanželské byly zaopatřovány nejen otcem, ale taktéž matkou, kdy mohli rodiče mezi sebou uzavřít narovnání. Jak je patrné, v základních rysech nebyla úprava výživného ve Všeobecném občanském zákoníku moc vzdálená úpravě současné, ovšem stále se jednalo o úpravu výživného pouze vzhledem k občanskému právu. Trestněprávní úprava obsažená v zákoně č. 117/1852 ř. z. ze dne 27. května 1852 o zločinech, přečinech a přestupcích trestněprávní postih za zanedbání výživy neznala. Tu zavedl až alimentární zákon z roku 1931, zákon č. 4/1931 Sb.¹²³, v němž byla stanovena odpovědnost za přestupek a to konkrétně § 8 v následujícím znění:

---

¹²³ Zákon č. 4/1931 Sb. z. A n., na ochranu osob oprávněných požadovat výživu, výchovu nebo zaopatření, ve znění pozdějších předpisů

§ 8

(1) Kdo úmyslně nebo z hrubé nedbalosti neplní svoji povinnost vyživovati nebo zaopatřiti jiného, takže oprávněný je vydán nouzi nebo že musí, aby nebyl vydán nouzi, býti podporován odjinud, budiž potrestán soudem za přestupek tuhým vězením od jednoho týdne do šesti měsíců; vedle trestu na svobodě budiž vyslovena ztráta volebního práva do obcí.

(2) Trestný není:

a) kdo mohl důvodně spoléhati, že nouze bude odvrácena podporou jiné osoby, k tomu způsobilejší a podle ustanovení soukromého práva alespoň podpůrně povinné,

b) kdo nemohl nouzi odvrátiti bez ohrožení výživy vlastní nebo výživy osoby alespoň stejně blízké jako osoba ohrožená, leč by porušení své povinnosti zavinil tím, že úmyslně zanedbal výdělečnou činnost k jejímu splnění potřebnou, nebo tím, že úmyslně možnost jejího splnění zmařil nebo ztížil.

Pokud tento paragraf porovnáme s dnešním zněním TČ zanedbání povinné výživy, zjistíme, že v některých aspektech se liší, ale v převážné většině se dnešní zákonodárce nechal inspirovat právě úpravou z roku 1931. Hned v odstavci prvním ovšem najdeme zásadní rozdíly, a to v přípustných formách zavinění, kdy alimentární zákon připouští pouze úmyslné neplnění a neplnění z hrubé nedbalosti, zatímco prostá nedbalost absentuje, a dále pak v tomtéž odstavci je dán znak „nouze“, či „hrozící nouze“, kdy tento znak není v dnešním § 196 TZ obligatorním znakem. Pouze nebezpečí nouze je znakem SPTČ dle § 196 odst. 3 TZ. Tím hlavní odlišujícím aspektem je ovšem zánik trestnosti dle § 8 odst. 2 písm. a, kdy postačí, aby se pachatel důvodně domníval, že nouzi odvrátí jiná osoba, zejm. druhý rodič, což v dnešním TZ jako negativní podmínka trestní odpovědnosti nefiguruje. Naopak pokud prozkoumáme paragraf následující, tedy § 9 odst. 3 najdeme zde institut odpovídající dnešnímu zvláštnímu ustanovení o účinné lítosti, který byl prakticky překopírován do dnešní podoby TZ.

V důsledku vítězného února se ovšem značné množství dosavadní právní úpravy měnilo, bylo rušeno a nahrazováno novými právními předpisy, které více odpovídaly tehdejší

ideologii. Stejný osud potkal taktéž alimentální zákon, který byl od roku 1950 nahrazen zákonem č. 266/1949 Sb., o zatímních změnách v některých občanských věcech právních, který v § 42-44 upravoval přečin neplnění zákonné povinnosti výživného a to následujícím znění:

§ 42

(1) Kdo úmyslně neplní svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného, nebo se takové povinnosti vyhýbá, bude potrestán pro přečin tuhým vězením od jednoho měsíce do dvou let.

(2) Tuhým vězením od tří měsíců do tří let bude viník potrestán, je-li činem uvedeným v odst. 1 ohroženo zdraví oprávněné osoby nebo je-li tu jiná zvlášť přitěžující okolnost.

§ 43

(1) Kdo z nedbalosti neplní svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného, bude potrestán pro přečin tuhým vězením do jednoho roku.

(2) Tuhým vězením od tří měsíců do dvou let bude pachatel potrestán, je-li činem uvedeným v odst. 1 ohroženo zdraví oprávněné osoby nebo je-li tu jiná zvlášť přitěžující okolnost.

§ 44

Pro čin uvedený v § 42 nebo § 43 není pachatel trestný, jestliže svou povinnost dodatečně splní dříve, než soud první stolice počne prohlašovat rozsudek a nemá-li takový čin trvale nepříznivých následků.

Kdy § 42 vymezuje úmyslnou formu a § 43 pak tu nedbalostí, a poslední z trojice opět vymezuje institut účinné lítosti. Tato úprava je prakticky bez drobných detailů shodná s úpravou de lege lata. Ovšem ani tato úprava neměla dlouhého trvání a po necelém roce byl přijet nový trestní zákoník¹²⁴, který předcházející úpravu zrušil. Avšak i tento trestní

---

¹²⁴ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

zákoník zůstal věrný TČ zanedbání povinné výživy, který byl upraven v § 210, kdy následující paragraf tradičně patřil klauzuli o účinné lítosti:

§ 210

(1) Kdo neplní, byť z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Kdo se vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat či zaopatřovat jiného, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(3) Odnětím svobody na tři měsíce až na tři léta bude pachatel potrestán, je-li oprávněná osoba činem uvedeným v odst. 1 nebo 2 vydána nouzi nebo jinému nebezpečí.

§ 211

Pro zanedbání povinné výživy podle § 210 není pachatel trestný, jestliže takový čin nemá trvale nepříznivých následků a pachatel svou povinnost dodatečně splní dříve, než soud první stolice počte vyhlášovat rozsudek.

Hlavním kritériem, co tuto úpravu zdokonalovalo, byla existence možného postihu pachatele za vyhýbání se plnění své povinnosti, nejen za její prosté neplnění, což do této doby v žádné úpravě stanoveno nebylo, ale do budoucna již zůstalo zachováno.

Ve stejném roce, ve kterém nabyl účinnosti nový trestní zákoník (1950), se dočkalo nové úpravy i občanské právo, které nebylo komplexněji upraveno od dob výše zmíněného Všeobecného občanského zákoníku. Nový právní předpis Zákon o právu rodinném¹²⁵ již srovnal postavení jak dětí, tak rodičů a přibyly krom výživného na děti také instituty blízkící se dnešnímu výživnému na rozvedeného manžela, výživné na neprovdanou matku a taktéž výživné mezi předky a potomky v linii přímé.¹²⁶

---

¹²⁵ Zákon č. 265/1949 Sb., zákon o právu rodinném

¹²⁶ ŠTULIK, Jan. Trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 TZ. Praha, 2011, s. 93. Rigorózní práce. Univerzita Karlova. Právnická fakulta. Katedra trestního práva. Vedoucí rigorózní práce Marie Vanduchová, s. 24

Po 11 letech byl opět trestní zákoník z roku 1950 nahrazen, a to novým trestním zákoníkem z účinností k 1. lednu 1962¹²⁷, avšak na trestném činu zanedbání povinné výživy se tato změna výrazněji nepodepsala. Znění § 213 a 214 bylo následující:

§ 213

(1) Kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, vydá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 oprávněnou osobu nebezpečí nouze.

§ 214

Trestnost zanedbání povinné výživy (§ 213) zaniká, jestliže trestný čin neměl trvale nepříznivých následků a pachatel svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vyhlašovat rozsudek.

Tento zákoník zavazoval osoby skoro po půl století, než byl nahrazen současně účinným zákonem č. 40/2009 Sb.¹²⁸ Hlavní změna, které bylo tímto novým zákoníkem dosaženo, se neodehrála u samotného vymezení TČ zanedbání povinné výživy, ale v pojetí trestného činu, který byl v předešlém trestněprávním prameni vnímán materiálně, tedy i přes naplnění znaků uvedených zákonem, nemuselo jít nutně o TČ, jestliže postrádal společenskou škodlivost. Naopak v TZ z roku 2009 již mluvíme o formálně-materiálním pojetí, kdy je za TČ považován protiprávní čin, který je jednak společensky škodlivý (dle zásady subsidiarity trestní represe), ale rovněž musí naplňovat znaky uvedené TZ, což upevňuje právní jistotu a působí jako prevence před možným zneužíváním moci při posuzování jednotlivých případů.

---

¹²⁷ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

¹²⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Avšak i TČ zanedbání povinné výživy se dočkal několika změn. Jednou z nich je právě stanovení doby, jak bylo již zmíněno v kapitole první, po kterou je nutno se jednání dopouštět, aby byl naplněn jeden z obligatorních znaků SPTČ. Tato doba byla zákonodárcem stanovena na dobu delší 4 měsíců, kdy tato podmínka v předcházejícím období byla brána v potaz jen na základě judikatury, která však dobu tohoto trvání stanovila na více než 6 měsíců. Jedná se tedy o zpřísnění, a především o zákonné zakotvení tohoto znaku, který má podpořit právní jistotu. Stejně tak další část ustanovení § 196 TZ se dočkala zpřísnění, a to část sankční, kdy byly zpřísněny tresty nepodmíněného odnětí svobody. Oba tyto faktory negativně přispěly k již tak přeplněným věznicím.¹²⁹

Zajímavou změnou, která ovšem neměla dlouhého trvání, bylo také výslovné zakotvení znaku recidivy do § 196 odst. 3 písm. b TZ, který byl znakem kvalifikované skutkové podstaty. Tento znak byl naplněn, pokud byl pachatel pro TČ zanedbání povinné výživy už v „posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.“ Avšak i tato podmínka vedla k ukládání vyšších a přísnějších trestů, které stavu věznic nenapomáhaly, a byla tedy zákonem č. 390/2012 Sb.¹³⁰ zrušena. Tento zákon obecně přispěl ke značnému snížení počtu odsouzených ve věznicích, a to pomocí několika nástrojů. Zejména byly sníženy výměry TOS (stejně tak u TČ zanedbání povinné výživy), dále bylo možné tyto tresty přeměnit za splnění podmínek na trest domácího vězení a v neposlední řadě byly zmírněny podmínky pro podmíněné propuštění. Tato novela, někdy nazývaná jako „vězeňská“, prošla velmi divokým legislativním procesem, kdy řada ustanovení byla kritizována nejen Senátem, ale celá novela byla dokonce podrobena vetu prezidenta. Jedním z hlavních důvodů vzruchu bylo právě včlenění § 196a TZ, kdy prezident neshledával souvislost mezi odebrání řídičského oprávnění a neplacením výživného. Naopak konstatoval, že řízení motorového vozidla povětšinou vede k výdělečné činnosti, kdy tedy takovéto omezení může přivodit další platební neschopnost povinného. Tato novela se ale přece jenom nakonec stala účinnou a stanovala tedy podobu trestného činu zanedbání povinné výživy tak, jak ji známe dnes.¹³¹

---

¹²⁹ CHVÁTALOVÁ, Petra. Trestný čin zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ. Praha 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Právnická fakulta. Katedra trestního práva. Vedoucí diplomové práce Marie Vanduchová, s. 25-26

¹³⁰ Zákon č. 390/2012, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

¹³¹ SLINTÁKOVÁ, Jana. „Vězeňská novela“ trestního zákoníku (první část). *Kubištová Co.* [online]. Praha [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: <http://www.kubistovaco.cz/cs/detail/49-vezenska-novela-trestniho-zakoniku-prvni-cast/?PHPSESSID=18d46c39d2139fd4dfd8d608a06cff1>

7. Úvahy de lege ferenda

V předcházejících kapitolách jsme nastínili zákonnou charakteristiku trestného činu zanedbání povinné výživy, pozastavili jsme se nad jeho zákonným vývojem a v neposlední řadě jsme se ve zkratce zastavili nad tím, zda je přiměřené omezení v § 196a TZ účinným prostředkem v boji s neplatiči. Právě na tuto část navazuje i tato kapitola, kde bych chtěla nastínit možné prostředky, které přicházejí v úvahu v budoucím vývoji zákonné úpravy TČ dle § 196 TZ a které by snad mohly napomoci při snižování enormních statistických čísel v páchání tohoto trestného činu.

7.1. Zálohované výživné

Zálohované výživné je momentálně nejčastěji skloňovaným institutem ve vztahu k řešení problému s neplatiči výživného. Již několikrát byl předložen návrh zákona o zálohovaném výživném na stůl Poslanecké sněmovny ČR, ale prozatím stále neúspěšně. Momentálně ale tento návrh prošel prvním čtením a na své aktuálnosti nabyl více než nikdy.¹³²

Zálohované výživné by nemělo mít do budoucna vliv na eliminaci neplatičů, ale spíše řešit důsledky s tím spjaté, které dopadají na oprávněné osoby, které se často ocitají při neobdržení výživného ve finanční tísní. Tyto osoby nemají prozatím k dispozici příliš efektivních a především rychlých nástrojů, jak by se mohli potřebných peněžitých prostředků domoci. Nabízí se jim jen využití soudního výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu a exekuce podle exekučního řádu, kdy je ale u obou těchto cest potřeba existence exekučního titulu. A právě zákon o zálohovaném výživném na nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů by měl rychle napomoci oprávněným osobám překlenout období, po které alimenty neobdrží.¹³³

V případě, kdy by nezaopatřené dítě, popř. osoba, která je v zastoupení oprávněna přijímat výživné za oprávněnou osobu, neobdrželo výživné po dobu delší než 2 kalendářní měsíce, mělo by právo žádat o zvláštní sociální dávku, kterou by mu

---

¹³² ČTK. Sněmovna otevřela dveře k zálohovanému výživnému. Ve hře je návrh ČSSD i KSČM. *Česká televize* [online]. Praha, 2018, 30. 5. 2018 [cit. 2018-06-11]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/2495041-snemovna-otevrela-dvere-k-zalohovanemu-vyzivnemu-ve-hre-je-navrh-cssd-i-kscm>

¹³³ Legs. Návrh zákona o zálohovaném výživném. Právní rozhledy 12/2017, s. II

hradil stát. Stát by tedy vstupoval do role plátce potřebných peněžitých prostředků na uspokojení potřeb oprávněného. Spolu s podmínkou časovou by však také ale musela být splněna podmínka příjmu oprávněné osoby a společně posuzovaných osob, který by nesměl přesahovat 2,7násobek životního minima. Posledním předpokladem je bydliště oprávněné osoby na území České republiky.¹³⁴

Stát by tuto dávku poskytoval ve výši, která by byla určena soudním rozhodnutím nebo soudem schválenou dohodou mezi stranami, maximálně však v částce rovnající se 1,2násobku životního minima dítěte. Tento koeficient nebyl stanoven náhodně, ale jedná se o průměrně vyměřené výživné na nezaopatřené dítě v ČR. Pokud by povinný poskytoval alimony alespoň částečně, stát by doplácel zbytek do výše stanovené částky.¹³⁵

Hovoříme tedy o částce pohybující v průměru okolo částky 2 532 Kč, kdy je vzhledem k počtu neplatících osob odhadováno zatížené státního rozpočtu na 736,8 miliónů Kč. K této částce je však ještě nutno připočíst administrativní zatížení v částce okolo 50 miliónů Kč ročně, kdy tato částka zahrnuje jak realizační kroky, tak provozní náklady. Tyto vynaložené prostředky by již od povinného vymáhal stát, a neleželo by tedy toto břemeno na oprávněné osobě. Návratnost se očekává mezi 10–20 %.¹³⁶

Tento institut by tedy významně ulehčil život rodičům samoživitelům, kdy podle posledních průzkumů až 40% z nich alimony nedostává a dalších 13% s nimi nemůžu počítat pravidelně. Přestože však zálohované výživné není dosud v platnosti, nejsou oprávnění necháni napospas, pomoci jim mohou dávky státní sociální podpory, na které ovšem nedosáhne zdaleka každý. Zákon o zálohovaném výživném by mohl tuto skupinu zase o něco rozšířit.¹³⁷

Pro oprávněné by to byl jistě vítaný krok, ovšem objevují se názory, které polemizují nad přínosem pro společnost. Obávají se, že tento zákon by mohl negativně působit na poctivé platící, kteří by se cítili diskriminováni a tento pocit by je mohl vést až k rozhodnutí, že se

---

¹³⁴ Sněmovní tisk 126/0, část. ¼, Návrh zákona o zálohovaném výživném

¹³⁵ Legs. Návrh zákona o zálohovaném výživném. Právní rozhledy 12/2017, s. II

¹³⁶ tamtéž

¹³⁷ ČTK. Sněmovna otevřela dveře k zálohovanému výživnému. Ve hře je návrh ČSSD i KSČM. *Česká televize* [online]. Praha, 2018, 30. 5. 2018 [cit. 2018-06-11]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/2495041-snemovna-otevrela-dvere-k-zalohovanemu-vyživnemu-ve-hre-je-navrh-cssd-i-kscm>

k neplaticím zařadí také. Spolu s tím by mohl podpořit i současně neplaticí v jejich tendenci alimenty nehradit. Dále je poukazováno na fakt, že peníze stejně mnohdy neputují na potřeby dětí a měly by být tedy spíše zavedeny např. poukázky na obědy, či volný přístup na kroužky. V neposlední řadě je kritizováno, že se zase jedná jen o odkládání řešení problémů, jelikož návrh zákona míří již na důsledky, ale nebojuje proti samotnému zdroji.

7.2. Dekriminalizace

Stále častějším názorem je také dovolávání se dekriminalizace TČ zanedbání povinné výživy. Odborníci zastávající tento názor odkazují na zásadu subsidiarity trestní represe, kdy poukazují na fakt, že porušování tohoto institutu občanského práva nedosahuje takové míry nebezpečnosti pro společnost, aby mu byla poskytnuta ochrana trestněprávními prostředky. Jsou toho názoru, že prostředky jiných právních odvětví jsou dostatečné a povyšování placení výživného na úroveň veřejného zájmu je nadbytečné. Stíhání osob, které neplatí povinné výživné, vede pouze k zahlcení soudního aparátu, nepřináší očekávané výsledky, a ještě se může ve finále projevit jako upřednostňování jednoho soukromého zájmu.¹³⁸

Tento názor sdílí stále více soudců a státních zástupců, o čemž svědčí i průzkum, který provedl v roce 2013 Institut pro kriminologii a sociální prevenci, který se zaměřoval na dekriminalizaci některých trestných činů. Tázáno bylo 258 soudců a stejný počet státních zástupců na úrovni okresů. Zhruba polovina všech odpovědí byla pro odstranění některých skutkových podstat z trestního zákoníku. Dále měli uvést, kterého trestného činu by se měla dekriminalizace týkat především, kdy odpovědět jednoznačné většiny směřovala právě k TČ dle § 196 TZ (na druhém místě pak figuroval TČ pomluvy).¹³⁹

Za hlavní důvody uvedli právě možnost řešení daného sporu civilními soudy, které mají pravomoc ohledně určení výše výživného. Měla by jim být tedy výhradně svěřena i v oblasti porušování této povinnosti. Dále bylo uvedeno, že exekuce je nejúčinnějším prostředkem ochrany, nikoli tedy trestní postih. Z toho plyne, že trestní postih není efektivním prostředkem, ba spíše jen můžeme označit za kontraproduktivní, jelikož

---

¹³⁸ SKLENIČKA, J., ROZUM, J. K problematice neplacení výživného. *Trestněprávní revue*. 2014. č. 10. s. 239 - 244.

¹³⁹ tamtéž

finančně a personálně zahrnuje soudnictví a má za důsledek přeplněnost věznic, kdy umístění pachatele do věznice naopak snižuje šanci na úhradu dlužného výživného. V poslední řadě jej někteří vnímají i jako nespravedlivé, protože převážná část neplatí, protože nemůže, ne z důvodů, že nechtějí. Objevily se i návrhy na trestní postih pouze úmyslné formy, nebo případů, kdy je ohroženo dítě.¹⁴⁰

Vzhledem k zmíněné zásadě subsidiarity trestní represe, která uvádí, že trestními prostředky by se měly být postihnuty případy společensky škodlivé a současně ty, kde nepostačí uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu, si musíme uvědomit, že tato zásada nám zavádí materiální vnímání trestného činu spolu s jeho formálním pojetím, na straně druhé je natolik obecná, že míra nebezpečnosti musí být ad hoc vnímána rozličně. Shrnutím by se dalo tedy říct, že k trestněprávnímu postihu musí přistupovat zdrženlivě. Stejně tak bychom měli tedy postupovat u TČ dle § 196 TZ, kdy ovšem trestního postupu bývá často zneužíváno pro jeho rychlost a radikálnost, což ovšem prostředek ultima ratio popírá.¹⁴¹

7.3. Další možné změny

Výživné rozhodně není problém jen České republiky, ale potýká se s ním celý svět. Každý stát přistupuje k řešení tohoto problému různě, a v některých případech by se dalo zauvažovat nad podobnou úpravou i v našem právním řádu:

➤ Belgie

Belgický právní řád, stejně jako ten český, zná trestněprávní postih, kterému ovšem v jejich případě předchází obstavení majetku. Dalším prvkem motivující k zaplacení je zvyšování dlužné částky o úrok.¹⁴²

➤ Dánsko

Je nastaveno na podobném právním principu jako Belgie, ovšem trestněprávního postihu není skoro využíváno. Navíc umožňuje srážky ze sociálních dávek, pokud je povinný jejich příjemcem.¹⁴³

---

¹⁴⁰ SKLENIČKA, J., ROZUM, J. K problematice neplacení výživného. Trestněprávní revue. 2014. č. 10. s. 239 - 244.

¹⁴¹ tamtéž

¹⁴² tamtéž

¹⁴³ tamtéž

➤ Velké Británie

Ani Velká Británie se od předchozích příliš neliší, počítá navíc s nám dobře známým postihem v podobě odevzdání řidičského průkazu, kdy je toto omezení možné aplikovat pouze u úmyslných či hrubě nedbalostních forem trestného činu.¹⁴⁴

Řada států také zřizuje speciální úřady/agentury, které mají výlučnou pravomoc vybírat a převádět výživné. Nejprve je osoba povinná kontaktována a vyzvána k dobrovolnému plnění. Pokud se tak nestane je teprve pak přikročeno k nedobrovolnému vymáhání a zavedení donucovacích prostředků.

---

¹⁴⁴ SKLENIČKA, J., ROZUM, J. K problematice neplacení výživného. Trestněprávní revue. 2014. č. 10. s. 239 - 244.

Závěr

Smyslem této práce bylo poukázat na nedokonalost právní úpravy problematiky zabývající se vyživovací povinností. Pokud vezmeme v potaz spolu s tímto zjištěním i fakt, že se jedná o poměrně nebezpečnou kriminalitu, a to vzhledem k budoucnosti dětí, které jsou trestným činem zanedbání povinné výživy především ohrožovány, nezbyvá než dospět k cíli, že je potřeba se této oblasti věnovat daleko ve větší míře, než byl dosavadní trend. Nebezpečnost spočívá především v bludném kruhu, kterého je pácháním tohoto trestné činu dosahováno, jelikož se dá předpokládat, že pokud dítěti není v raném věku poskytována dostatečná výživa a výchova, může tento stav zanechat vážné důsledky po jeho celý život, kdy takovýto vývoj situace může v extrémních případech napomoci kriminální činnost samotného dítěte.

O jeho závažnosti není pochyb, tento fakt potvrzuje také historie, kdy všechny právní úpravy trestního práva hmotného posledních dvou století ochranu výživnému poskytovaly, a často se objevovaly tendence tento čin stíhat přísněji, kdy tuto éru přerušila až vězeňská novela, která reagovala na akutní stav přeplněnosti věznic. Rozhodně se nejedná o zanedbatelný problém, třebaže jej tak převážná část společnosti vidí. Je tedy nutno se touto problematikou zabývat více, ačkoli se může zdát, že další zkoumání nemůže trestní politiku více obohatit. Je více než patrné, že se problematiku doposud nepodařilo uspokojivě vyřešit, ačkoli budí dojem jednoduchosti vzhledem ke strohému znění tří paragrafů jí věnované.

Prozatím jí však přílišná pozornost věnována nebyla, ba naopak, kdy lze tuto skutečnost vyčíst i z uvedených zdrojů, kdy není žádný, který by se TČ zanedbání povinné výživy uceleně věnoval. Je nespočetná řada článků, kdy je každý z nich však zaměřen jen na určitou výseč tohoto činu, ale žádný z nich nepokrývá téma celistvě, což se na druhou stranu od článků ani neočekává. Naopak odborná knižní publikace by již takového pokrytí schopna byla, kdy se ovšem ale prozatím žádný pisatel krom dvojice diplomantů ještě neodvážil tohoto TČ zhostit a komplexně jej obsáhnout. Právě to bylo hlavním důvodem, proč jsem se rozhodla dané téma celistvě zpracovat v jednom dokumentu, který by nastiňoval všechny aspekty, které se mohou zanedbání povinné výživy z trestněprávního pohledu, byť jen dotýkat. Naopak co mi bylo při mé práci velkým vodítkem, byla nekonečná řada judikátů, která se výživným zabývá, a troufám si říci, že právě ona dala spolu s historickým nástinem základ TČ dle § 196 TZ tak, jak jej známe dnes.

Cílem mé práce ovšem nebylo pouhé zpracování daného okruhu trestního práva, ale spíše poukázat na problémy, které neplacení výživného doprovázejí, a pokusit se najít jejich řešení, která by nejen napomohla prevenci této kriminality, ale především odstranila problém v jeho počátku, kdy by v žádné fázi nebyl na své výživě tratný oprávněný. Tento trestný čin nesmí být rozhodně považován za neaktuální problém. Ba naopak. Snad každý se s ním již dostal do styky, ať už byl sám osobou povinnou, oprávněnou, nebo pouhým známým takovýchto osob.

Jako dvě možné varianty, jak se k dané problematice postavit, se jeví zálohované výživné a dekriminlizace tohoto trestného činu. Co se týká zálohované výživného, musím svůj názor ztotožnit s hlasy, které volají proti. Domnívám se, že přenášení povinnosti z povinného na stát je jen jakýmsi přehazováním horké brambory, kdy se neřeší samotná podstata problému. Nejenže by tato varianta zatížila státní rozpočet a ne zrovna malou částkou, ale vedla by dle mého k nastolení nespravedlnosti mezi poctivým a nepoctivými platiči výživného, což by situaci ve společnosti určitě neulehčilo.

Stejně tak dekriminlizaci nevnímám jako institut, který by řešil samotné jádro, ale opět se jen zabývá důsledky, které v tomto případě nezatěžují oprávněného, ale soudní aparát. Naopak ale od zálohovaného výživného se musím postavit za jeho provedení, jelikož dle zásady subsidiarity trestní represe se nedomnívám, že by se jednalo o natolik ohrožující jev, který lze eliminovat pouze trestními prostředky. Naopak použití prostředků civilního soudu se mi jeví jako více logické, kdy by alespoň zůstala zachována jistá orgánová provázanost vzhledem ke stanovení výše výživného v rámci civilního sporu.

Jak jsem ale již načrtla, ani jeden z těchto dvou institutů neřeší samotný zdroj nesváru, ale již jen pouhé následky, které přináší. Domnívám se, že by bylo spíše vhodné zaměřit se na zefektivnění vykonávacího řízení, či najít podobnou účinnou páku, za kterou bylo před 6 lety považováno přiměřené omezení ve formě odebrání řidičských průkazů. Jako vhodné řešení se mi jeví podle vzoru evropských států zavést agenturu, která by měla na starosti výběr a transfer vyživovacích dávek, a v případě nedobrovolného plnění by jí byl svěřen široký okruh pravomocí (úroky, srážky ze mzdy, příkázání pohledávky, aj.), kterými by mohla efektivně zacílit na neplatiče, jelikož jak se zdá, svobody si lidé někdy váží méně než majetku.

Bohužel se ale prozatím zdá, že právní úprava tohoto TČ a obecně institutu výživného se v blízké budoucnosti měnit nebude, o čemž svědčí fakt, že historická tendence tento čin stíhat přísněji, byla rokem 2012 překonána, a je tudíž patrné, že trestní postih dosáhl v tomto směru svého vrcholu. Je ovšem pravdou, že ani přísnější sankce dotýkající se svobody by zřejmě vzhledem ke všemu výše řečenému nepřinesly očekávaný výsledek, a je tedy nutné se porozhlédnout po nových, dosud nepoznaných nástrojích, které by se slučovaly se zásadou humanismu a dalšími zásadami, ale aby byly pro pachatele zároveň tak citelným zásahem, že by výrazně přispěly k jeho motivaci výživné plnit.

Seznam použitých zdrojů

Seznam komentářové literatury

JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 7. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. Glosátor. ISBN 978-80-7502-230-1.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5

DURDÍK, T. *Zvláštní ustanovení o trestání* [dostupné v systému ASPI]

Seznam monografií a učebnic

DOLENSKÝ, Adolf. *Zanedbání povinné výživy*. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 1964, **11**(2), 3-85. ISSN 0323-0619.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-644-9.

CHROMÝ, Jakub. *Kriminalita páchaná na mládeži: aktuální jevy a nová právní úprava v České republice*. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-023-9.

NOVÁ, Hana a Olga TĚŽKÁ. *Vyživovací povinnost: praktická příručka s judikaturou a vzory*. Praha: Linde, 1995. ISBN 80-85647-84-2.

NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4

SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-512-2.

ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7.

Seznam použitých internetových zdrojů

Statistické přehledy kriminality: 2008 - 2016. *Policie ČR* [online]. 2017 [cit. 2017-11-19]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Tabulky. *Mapa kriminality* [online]. 2017 [cit. 2017-11-19]. Dostupné z: <http://www.mapakriminality.cz/#tabulky>

Změny v legislativě. *Výživné a alimenty v ČR: Vyživovací povinnost – legislativa, souvislosti, odpovědi* [online]. 2017 [cit. 2017-11-19]. Dostupné z: <https://www.vyzivne.cz/kategorie/zmeny-v-legislative>

Doporučující tabulka pro stanovení výše výživného. *Profipravo.cz* [online]. Branišovice, 2018, 23. 5. 2010 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: http://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=13&id_article=253757&csum=ea038f57

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a Ivo TELEČEK. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin-advokacie.cz* [online]. Praha, 2013, 31. 03. 2014 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/vyzivne-v-novem-obcanskem-zakoniku?browser=mobi>

SLINTÁKOVÁ, Jana. „Vězeňská novela“ trestního zákoníku (první část). *Kubištová Co.* [online]. Praha [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: <http://www.kubistovaco.cz/cs/detail/49-vezenska-novela-trestniho-zakoniku-prvni-cast/?PHPSESSID=18d46c39d2139fdf4dfd8d608a06cff1>

ČTK. Sněmovna otevřela dveře k zálohovanému výživnému. Ve hře je návrh ČSSD i KSČM. *Česká televize* [online]. Praha, 2018, 30. 5. 2018 [cit. 2018-06-11]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2495041-snemovna-otevrela-dvere-k-zalohovanemu-vyzivnemu-ve-hre-je-navrh-cssd-i-kscm>

Seznam použitých právních předpisů

Listina základních práv a svobod vyhlášená pod č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Úmluva o právech dítěte vyhlášená pod č. 104/1991 Sb.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákona č. 117/1852 ř. z, zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 4/1931 Sb. z. A n., na ochranu osob oprávněných požadovat výživu, výchovu nebo zaopatření, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 265/1949 Sb., zákon o právu rodinném

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 361/2000 Sb., zákon o silničním provozu

Zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 390/2012, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Seznam odborných článků

HRACHOVEC, P. Dodatečné splnění vyživovací povinnosti jako podmínka účinné lítosti. Právní rozhledy. 1999, č. 6, s. 319 - 321.

KOZÁK, Vítězslav. Kriticky k navrhovanému poslanceckému zásahu do stávajícího znění skutkové podstaty zanedbání povinné výživy. Právní rozhledy, 2016, č. 18, s. 640.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Vyživovací povinnost rodičů k dětem v náhradní péči. Právní rozhledy, 2005, č. 9, s. 305

Legs. Návrh zákona o zálohovaném výživném. Právní rozhledy 12/2017, s. II

MANDLÍKOVÁ, E. Ke specifikům vyživovací povinnosti osob odsouzených k trestu odnětí svobody a pracovní odměně odsouzených. Trestněprávní revue, 2003, č. 10, s. 299 - 302.

MAŠEK, D. Trestněprávní ochrana proti neplnění vyživovací povinnosti. Rodinné právo, 1999, č. 8, s. 15.

PECH, L. Výživné. Vězení? Trestní právo, 2007, č. 1, s. 16.

SKLENIČKA, J., ROZUM, J. K problematice neplacení výživného. Trestněprávní revue. 2014. č. 10. s. 239 - 244.

ŽILINKA, Maroš. Trestný čin zanedbania povinnej výživy a podmiennečné zastavenie trestného stíhania. Trestněprávní revue, 2009, č. 8, s. 235.

Seznam použité judikatury

Nález ÚS ze dne 8. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 244/03

Nález ÚS ze dne 16. 12. 2015, sp. zn. IV. ÚS 650/15

Nález ÚS ze dne 16. 6. 2016, sp. zn. IV. ÚS 489/16

Rozhodnutie Najvyššieho súdu z 5. júna 1959, sp. zn. 7 Tz 44/59

Rozsudek Nejvyššího soudu z 22. května 1966, 6 Tz 18/68

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSSR z 3. 5. 1971 sp. zn. Ntdf 53/71

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR zo 16. decembra 1971 sp. zn. 1 To 154/71

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze 7. 9. 1976 sp. zn. 5 Tz 26/76

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR z 23. 9. 1976 sp. zn. 4 Tz 156/76

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze 14. 11. 1980 sp. zn. 6 Tz 41/80

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 24. 7. 1981 sp. zn. 11 Tz 41/81

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR zo 17. 6. 1986 sp. zn. 7 Tz 36/86

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR z 15. 9. 1989 sp. zn. 7 Tz 16/89

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 11. 1995 sp. zn. 2 Tzn 6/95

Usnesení NS ČR ze dne 12. 11. 2003, sp. zn. 7 Tdo 1281/2003

Usnesení Nejvyššího soud ČR ze dne 4. 2. 2009, sp. zn. 3 Tdo 1498/2008

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2015, sp. zn. 4 Tdo 1309/2015

Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 26. 10. 2015, sp. Zn. 8 Co 446/2015

Trestní kolegium Nejvyššího soudu ČSSR č. j. Tlpjf 169/82 z 18. 11. 1983

Seznam ostatních zdrojů

ŠTULIK, Jan. Trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 TZ. Praha, 2011, s. 93. Rigorózní práce. Univerzita Karlova. Právnická fakulta. Katedra trestního práva. Vedoucí rigorózní práce Marie Vanduchová.

CHVÁTALOVÁ, Petra. Trestný čin zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ. Praha 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Právnická fakulta. Katedra trestního práva. Vedoucí diplomové práce Marie Vanduchová.

Sněmovní tisk 126/0, část. ¼, Návrh zákona o zálohovaném výživném

Název práce v českém jazyce

Trestný čin zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá trestným činem zanedbání povinné výživy dle § 196 trestního zákoníku. Jejím hlavním cílem je uceleně a komplexně obsáhnout tuto oblast, především rozebrat jednotlivé znaky skutkové podstaty a uvést je v celkovém právním kontextu, především v souvislosti s právem občanským, které právně zakotvuje nárok na výživné.

Práce je rozčleněna do sedmi kapitol, které na sebe postupně navazují. První z nich se zabývá současnou právní úpravou. Tato kapitola má za úkol obsáhnout právní předpisy, které se výživného pro účely trestního práva dotýkají a systematicky zařadit trestný čin zanedbání povinné výživy. Následující kapitola podrobně rozebírá jednotlivé obligatorní znaky skutkové podstaty, kdy se jednotlivé podkapitoly věnují objektu, objektivní stránce, pachateli a subjektivní stránce. Tato část studie má za úkol především vymezit jednotlivé pojmy, se kterými § 196 trestního zákoníku pracuje. Kapitola třetí nastiňuje možnost zániku trestní odpovědnosti na základě zvláštního ustanovení o účinné lítosti. Práce uvádí podmínky, které je nutno pro uplatnění tohoto institutu splnit, a dále se zabývá možnými nejasnostmi při aplikaci § 197 trestního zákoníku. Následující kapitola pojednává o ukládání trestních sankcí a v krátkosti nastiňuje možné tresty, které pachateli tohoto trestného činu hrozí. Diplomová práce se také zabývá zvláštním ustanovením o trestání, které zavádí možnost přiměřeného omezení v podobě odebrání řidičského povolení. Zpracována jsou především jeho specifika a jsou zde do kontrastu postavena pro a proti tohoto omezení. Předposlední kapitole se zabývá historickým vývojem právní ochrany výživného a to od 19. století po současnost, především jsou zdůrazněny prvky, které zůstaly po celou dobu zachovány a daly základ současné právní úpravě.

Závěr patří úvahám o možné právní úpravě, která by mohla napomoci snížit vysoká čísla pachatelů trestného činu zanedbání povinné výživy. Prostor je zde především dát zálohovanému výživnému a dekriminalizaci.

Klíčová slova

Zanedbání povinné výživy, výživné, nezaopatřené dítě

Název práce v anglickém jazyce

Crime of Evasion of Alimony Payments under s. 196 of the Criminal Code

Abstract

This diploma thesis concerns the criminal act of neglecting of compulsory nutrition according to § 196 of the criminal code. Its main focus is to comprise this area completely and complexly, furthermore to examine individual signs of facts of the case and to present them in a complex context of the law, especially in relation to the civil law, which firmly binds a rightful claim for nutrition.

The work comprises seven chapters following in a logical order. The first chapter aims at current legislation, at legislation related to the claim for nutrition and at systematic classification of the criminal act of neglecting of compulsory nutrition. The following chapter analyses individual obligatory signs of the criminal gist, its subchapters study the object, the objective side, the perpetrator and the subjective side. The purpose of this part of the study is to outline the terminology used in § 196 of the criminal code. The third chapter presents the possibility of termination of criminal responsibility based on a special provision of effective regret. The work states conditions which need to be fulfilled to apply this principle, furthermore it clarifies possible doubts about application of § 197 of the criminal code. Imposing criminal sanctions is discussed in the fourth chapter. The diploma thesis also explores a special provision of punishment allowing an adequate restriction in form of revoking a driving licence. Specifics and advantages and disadvantages of this provision are described in full detail. The fifth chapter depicts the historic development of legal protection of right for nourishment from 19. century to the present, components coserved all that time are stressed in the first place. These constituents serve as basis of the current legislation.

The final part of this diploma thesis deliberates about possible legislations, which could assist at decreasing the high number of perpetrators of the criminal act of neglecting of compulsory nourishment, the most favoured areas being prepayment compulsory nourishment and decriminalisation.

Key words

Evasion of alimony payments, alimony, dependent child